
katsaus

Sotiiko Jumala Lähi-Idässä?

Missä on Palestiina?

Matkalla uuteen ihmiseen

Kuntoutus — yhdentäjä ajan kriisissä

Torjunta-ainetestien luotettavuus ja julkisuus

Torjunta-aineiden aiheuttamat terveysriskit

Väkivallan kuolleisuus

Henkinen maailma, mekaaninen maailma

KRIITTINEN
KORKEAKOULU

5.1982

10. (22.) vuosikerta
Kuusi numeroa vuodessa.

Julkaisija

Kriittisen korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimisto

Meritullink. 9 A 15, Helsinki 17

ma-pe klo 9-16. P. 661 925

Toimittajat

Antti-Veikko Perheentupa, päätoimittaja

Matti Heikkilä

Kaarina Vartia

Timo Peedu, taitto

Tilaukset vuodelle 1982

maksamalla 50 mk / vuosikerta ps-tilille 715 56-0

Irtonumerot

à 10 mk: Suomalainen Kirjakauppa, Porthanian paperikauppa, Kasvisravintola ja Suomen Luonnonsuojelun Tuki Helsingissä ja Oulussa. *Osoitteenmuutokset ja jälkitilaukset toimiston osoitteella.*

**KRIITTINEN
KORKEAKOULU**

Osoite: Meritullink. 9 A 15, Helsinki 17

Puhelin: 661 925

on sitoutumaton, opetusministeriön tukema, avoimen yliopiston ideaa toteuttava kulttuurikeskus. Toiminta alkoi vuonna 1968.

Kriittinen korkeakoulu pyrkii

- tarjoamaan tietoa ja virikkeitä kaikille jotka ovat kiinnostuneita aikamme ongelmista,*
- järjestämään kiinnostuneille mahdollisuuksia itsensä ja ympäristönsä kehittämiseen,*
- edistämään sellaisen tiedon syntymistä ja kehittymistä, joka antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen sekä*
- tarjoamaan mahdollisuuksia eri aatteiden, oppien ja mielipiteiden kohtaamiselle.*

Sihteeristö:

Antti-Veikko Perheentupa

— toiminnan yleinen suunnittelu

Markku Graae

Martti Tuomola

— Inhimillisen kasvun seminaari ja ohjelman suunnittelu

Helinä Siikala

— terveydenhuollon koulutus

Pirkko-Liisa Onnismaa

Britt-Marie Timperi

— työyhteisöjen kehittämisinstituutti

Asta Haapalainen

Terttu Lemström

— toimisto

Kriittisen korkeakoulun kannatusyhdistys ry:n jäseneksi voi liittyä maksamalla jäsenmaksun 20 mk / vuosi (tai ainaisjäsenmaksun 300 mk ps-tilille 715 56-0.

SISÄLTÖ:

MARTTI LINDQVIST Sotiiko Jumala Lähi-Idässä? — erään tragedian teologista tarkastelua	3
JUSSI ARO Missä on Palestiina?	7
EERO TAIVALSAARI Matkalla uuteen ihmiseen	13
SEPPO MATINVESI Kuntoutus — yhdentäjä ajan kriisissä	17
MARKKU RÄMÖ Torjunta-ainetestien luotettavuus ja julkisuus	21
KARI SAVOLAINEN Torjunta-aineiden aiheuttamat terveysriskit	24
JUHA JAATINEN Väkivallan kuolleisuus	27
ENSIO MIETTINEN Henkinen maailma, mekaaninen maailma	28

Martti Lindqvist:

Sotiiko Jumala Lähi-Idässä?

— Erään tragedian teologista tarkastelua

Millä tavalla Jumala on hyvä?

Aloitin ehkä yllättävällä uskonnonfilosofisella pohdinnalla. Tarkastelun kohteena on kaksi väitettä Jumalan ja hyvyyden suhteesta. Väitteet kuuluvat: (1) Jumala tekee aina hyvää. (2) Se, mitä Jumala tekee, on aina hyvää.

Ensikuulemalta väitteet tuntuvat lähes identtisiltä. Siitä huolimatta niiden välillä on suuri ero, ensimmäinen väite näet edellyttää, että Jumalan toiminta vastaa meidän käsitystämme hyvydestä. Toinen väite puolestaan sisältää käsityksen, jonka mukaan hyvän määritelmä on täysin ja yksin omaan Jumalasta riippuvainen — tajusimme sitä tai emme.

Väitteeni on, että siinä uskonnollissävyy-

sessä keskustelussa, mikä on riehunut meidänkin maassamme Lähi-Idän tilanteen tiimoilta, ovat iskeneet vastakkain pohjimmiltaan hyvin erilaiset käsitykset Jumalasta ja hänen päämääristään maailman suhteen.

Sota ja Raamatun maailma

Raamatusta on usein luotu hyvin idealistinen kuva. On ajateltu, että siinä piirtyy eteemme ongelmattomasti eräs täydellisen elämän ihanne. Näin ei kuitenkaan ole. Raamattu on rosainen, välillä sisäisesti risti-riitainen, hyvin jännitteinen ja pitkiä kehityslinjoja sisältävä. Siksi on tarkasteltava, mitä eri puolia Raamatun käsitykseen sodasta ja rauhasta sisältyy.

Vanhassa testamentissa on paljon sotaisia kohtia, myöskin sotaisen uskonnon piiriteitä. Herra Sebaot on sotajoukon Jumala ja Vanha testamentti ymmärtää itsensä osittain kertomukseksi "Jahven sotien historiasta". Eräin paikoin sota käsitetään suoraan osaksi Jahve-kulttia. Itse Jumala herättää taistelukentillä kauhua vastustajissa. Vanha testamentti tuntee myös rituaalisia, uhrin luontoisia surmaamisia. Siitä esimerkkinä Ensimmäisen Samuelin Kirjan 15. luvun jae 3:

"Mene siis ja voita amalekilaiset, ja vihkikää tuhon omaksi kaikki, mitä heillä on; äläkä säästä heitä, vaan surmaa miehet ja naiset, lapset ja imeväiset, raavaat ja lampaat, kamelit ja aasit."

Tästä nousee eittämättä mieleen kaamea rinnastus — tai ainakin miellelyhtymä — siihen, mitä Beirutin pakolaisleireillä tapahtui.

Kuitenkin tässä Vanhan testamentin sota-käsityksessä on ainakin kaksi rajoittavaa tekijää. Ensinnäkin tutkimus on osoittanut, että osa sotakuvauksista on epähistoriallisia. Todellisuus on siis tällä kertaa tarinaa parempi. Kyseessä on pikemminkin Jahven voiman ja kuninkuuden perustelu näillä kertomuksilla. Lisäksi on todettava, että sotainen uskonnon tulkinta ei tuohon aikaan ollut harvinaisuus. Sitä esiintyi lähes kaikkialla.

Vanhassa testamentissa sotaideologia alkaa kuitenkin murtua profeettojen toiminnan myötä. He vetoavat, ettei Israel luottaisi kostovoimaansa ja sotajoukkoihinsa vaan yksin Jumalaansa. Aseet saatetaan jopa rinnastaa epäjumaliin. Esiin nousee myös ajatus messiaanisesta rauhan valtakunnasta, missä sodat kokonaan loppuvat. Jahve toteuttaa ikuisen rauhan. (Tarkemmin Vanhan testamentin tulkintoja sodasta ja rauhasta on selvitetty prof. Timo Veijolan artikkelissa, joka on julkaistu vuonna 1982 ilmestyneessä kirjassa "Ja maassa rauha", mihin edellä esitetty on paljolti perustunut.)

Uuden testamentin historiallinen konteksti on elämä roomalaisten miehityksen alla. Monet sen sotaan liittyvistä kannanotoista, esivalta-asenteista ja synkistä tulevaisuuskuvista viittaavat juuri tähän historialliseen tilanteeseen.

Käsitteelle rauha Uusi testamentti antaa samanaikaisesti sekä uskonnollisen että

maallisen sisällön. Kristityt ovat uusi sukukunta, uusi Israel, jonka keskuudessa vallitsevat uudet periaatteet ja uudet elämäntavat. Tulevaisuusperspektiivi värityy toisaalta Jumalan rauhan valtakuntaan kohdistuvasta eskatologisesta odotuksesta, toisaalta taas sotaisen synkistä apokalyptisistä näkemyksistä. Myöhemmin Paavali kehittää oman teologisen oppinsa kristityn suhteesta esivaltaan.

Tärkeintä aiheeni kannalta on kuitenkin Uuden testamentin edustama radikaali universalismi. Israelin kansa ei ole enää historian keskipisteessä. Yleensä mitään valtioabsolutismia ei hyväksytty. Pelastus — ja sen mukana myös rauha — on tarkoitettu koko ihmisluvulle.

Oikeudenmukaisen sodan teoria

Länsimaisen kristikunnan teologiseen perinteeseen kuuluu oppi oikeudenmukaisesta sodasta. Sen luominen tuli välttämättömäksi kristinuskon tultua Rooman valtakunnan viralliseksi uskonnoksi. Ensimmäisenä tämän teorian esitti kirkkoisä Augustinus. Sittemmin sitä ovat kehittäneet mm. skolastinen teologia sekä Martti Luther.

Tämän opin tarkoituksena on määritellä ne kriteerit, jotka jokaisen "hyväksyttävän sodan" on täytettävä. Kristityt eivät voi tämän ajattelutavan mukaan osallistua muuta kuin oikeutettuihin sotiin. Tärkeimmät oikeudenmukaisen sodan doktriiniin liittyvistä kriteereistä ovat seuraavat:

1. Sotaa saa käydä vain laillinen esivalta.
2. Sodalla on oltava oikeudenmukainen (moraalisesti hyväksyttävä) syy.
3. Sodan tavoitteen pitää olla positiivinen eikä destruktiivinen (suurempi rauha, suurempi oikeudenmukaisuus).
4. Sodassa on käytettävä oikeita keinoja (väkivaltaa ei saa käyttää enemmän kuin on kohtuullista saavutettavissa oleviin päämääriin verrattuna).

Käytännössä oikeudenmukaisen sodan oppi ei ole paljoakaan pystynyt hillitsemään sotilaallisia konflikteja. Esimerkiksi Luther itse viimeisinä vuosinaan siunasi varsin sumeilematta sekä talonpoikaiskapinan väkivaltaisen kukistamisen että juutalaisten vainon.

Toisen maailmansodan jälkeen kysymys oikeudenmukaisesta sodasta on tullut entistä

ongelmallisemmaksi. Yhä lukuisampi on niiden kirkkojen ja teologien joukko, jotka katsovat, ettei oikeudenmukainen sota ole enää teoreettisestikaan mahdollinen. Nimenomaan ydinaseteknologia on muuttanut tilanteen ratkaisevasti. Juuri tällä hetkellä tämä kysymyksenasettelu on lukuisissa Euroopan kirkoissa kaikkein polttavin ja ajankohtaisin keskustelunaihe (näin esim. molemmissa Saksoissa, Englannissa ja eräissä pohjoismaissa).

Tiettyä historian ironiaa on siinä, että samanaikaisesti on noussut esiin kysymys oikeudenmukaisesta vallankumouksesta. Tämä keskustelu liittyy kehitysmaiden tilanteeseen ja niissä toimivien aseellisten vapautusliikkeiden nostamaan haasteeseen. Mm. suhtautuminen PLO:n toimintaan on riippuvainen tähän periaatekysymykseen muodostetusta kannasta.

Eräitä näkökulmia Lähi-Idän tämänhetkiseen problematiikkaan

En pyri mihinkään kokonaisanalyysiin Lähi-Idän tämänhetkisestä tilanteesta. Se ei ole tämän esityksen aiheena. Silti myös teologisen tarkastelun on jollakin tavalla luotava mielu kuva siitä, mitkä elementit nykytilanteessa ovat keskeisiä.

Lähtökohtani on, että Lähi-Idässä vaikuttaa eräänlainen ”kaksinkertaisen vähemmistön” umpikuja. Toisaalta Israel korostaa, että se on jatkuvasti uhattuna sitä ympäröivien arabimaiden taholta. Toisaalta myös palestiinalaiset ovat vähemmistössä sekä lukumääräisesti että poliittisen ja sotilaallisen voimansa näkökulmasta. Kuten muissakin vastaavissa tilanteissa, muut kuin varsinaiset sotilaat joutuvat kärsimään eniten konfliktien välittömistä seurauksista.

Palestiinalaiskysymys on valtaisa pakolaisongelma, johon ratkaisua ei ole näköpiirissä. Yhä useammat (minä heidän muassaan) ovat tulleet vakuuttuneiksi, ettei tätä pakolaisuuden ongelmaa ole lopullisesti ratkaistavissa muuten kuin itse palestiinalaisten kotimaata koskevan kysymyksen ratkaisemisella. Kaikki muut toimenpiteet ovat parhaimmillaankin vain viivytystäistelua.

Sekä uskonnollisista että historiallisista seikoista johtuu, että Lähi-Idän alueella vaikuttaa traaginen vihan ja pelon traditio. Siitä vapautuminen on äärimmäisen vaikeaa ja vie pitkän ajan. Tähän asti koston henkeä on kyl-

vetty siekailematta.

Tilanteen vakavuutta lisää se asiantuntijoiden varsin yksimielinen arvio, että yksittäisistä konfliktipesäkkeistä Lähi-Idän tilanne on kaikkein vakavin uhka maailmanrauhalle — myös rauhalle Euroopassa.

Traagisuutta lisää myös se, että Israel on dramaattisesti menettänyt ystäviään ”rauha Galileaan”-operaation edetessä. Samalla maan sisälle on syntynyt sekasortoa, epätietoisuutta ja voimistunut oppositio. Näin tällä hetkellä Galilean operaatio on tulkittava myös Israelin omalta kannalta epäonnistuneeksi.

Tässä konfliktissa on ollut vain häviäjiä.

Suomalainen keskustelu

Suomessa käyty keskustelu on saanut suoraan farssimaisia piirteitä, mistä huippuesimerkkinä on ollut kiista Arafatin kutsumisesta Suomeen.

On väitetty, että nimenomaan Norjassa ja Ruotsissa eräät kristilliset piirit ovat kaikkein voimakkaimmin esittäneet uskonnollisia perusteita Israelin sotilaallisen operaation ja yleensä Israelin politiikan tueksi.

Nähdäkseni suomalaisessa keskustelussa on esitetty Israelin puolesta viisi pääargumenttia. Ne ovat seuraavat:

1. Israelin vastustus on osoitus nousevasta antisemitismistä, jonka historialliset jäljet pelottavat.
2. PLO on terroristiorganisaatio, jonka tukeminen tai edes hyväksyminen on täysin mahdotonta.
3. Israel on ainoa demokratia Lähi-Idän alueella. Siksi sen toimintaa on tuettava.
4. Jumalan tahto toteutuu aivan erityisellä tavalla Israelin vaiheiden ja toiminnan kautta.
5. Kaikki Lähi-Idän tapahtumat on ennustettu Raamatussa. Toisin ei olisi voinut käydä. Siksi niiden vastustaminen on mieletöntä.

Pahin ongelma tämänkaltaisesta — usein uskonnollisävyisestä — keskustelusta johtuu siitä, että tämä lähestymiskulma tekee lähes mahdottomaksi terveen, rationaalisen ja harmitsevan analyysin tilanteeseen vaikuttavista tekijöistä. Irrationalismi syrjäyttää normaalin tavan mielipiteen muodostamisessa. Näin asenteisiin ja toimintamalleihin tarttuu täsmälleen sama irrationaalisuus.

Uskonnon kannalta tulee ongelmalliseksi,

että sotaa ja väkivaltaa perustellaan Jumalan auktoriteettiin vedoten. Tämä oli käsittääkseni arkkipiispa Juvan puheenvuoron varsinainen sisältö. Hänen käsityksensä mukaan syylistytään Jumalan pilkkaamiseen, jos sokeasti väitetään, että murhatyöt tapahtuvat joko Jumalan tahdosta tai ainakin hänen hyväksyntänsä perusteella. Juuri tästä syystä itsekkin korostin jo esitykseni alussa, että pohjimmiltaan kysymys on Jumala-kuvasta.

Lopputeesit

Itselleni edellä esitetty tarkastelu antaa aiheen viiteen teesiin, jotka esitän tässä analyysini lopputuloksena:

1. Sodat syntyvät paljolti ihmisten mielissä — nimenomaan viholliskuvien seurauksena. Jokainen sota tarvitsee ideologisen perustelun. Tämä saadaan tavallisesti demonisoimalla hyvin irrationaalisella tavalla vastapuolella olevat jonkinlaisiksi raakalaisiksi ja epäihmisiksi.
2. On vaarana, että jälleen kerran sota on nousemassa politiikan legitiimiksi välineeksi. Falklandin tapahtumien ja Lähi-Idän viimeisimmän sodan vaikutuksena saattaa olla, että tietyissä tilanteissa pidetään ”luonnollisena” ja hyväksyttävänä politiikan jatkamista sodan keinoin.
3. Lähi-Idän konfliktin yhteydessä kansainvälisten instituutioiden päätöksiä on loukattu räikeästi. Tämä ei ole vain käytännöllinen asia. Se on omiaan johtamaan ajatukseen, ettei kansainvälisellä oikeudella ja moraalilla ole mitään arvoa ja asemaa.
4. Olemme tulleet tilanteeseen, jossa mielestäni olisi yleisemminkin kieltäydyttävä antamasta mitään kristillisiä tai muita uskonnollisia argumentteja sodille ja väkivallan käyttämiselle. Uskonnollisten yhteisöjen olisi sanouduttava irti kaikesta tällaisesta ja annettava päätöksentekijöiden tehdä ratkaisunsa ”omalla vastuullaan” ilman uskonnollista tukea.

5. On aloitettava perusteellinen keskustelu Jumala-kuvasta. Onko kristinuskon Jumala jonkin valtiollis-sotilaallisen hierarkian huipulla oleva auktoriteetti, joka käyttää suunnitelmissaan voimakeinoja? Vai onko hän rakastava ja ihmisten kärsimyksiin osallistuva Jumala, joka edellyttää väkivallasta luopumista ja heikon rinnalle asettumista?

Jussi Aro:

Missä on Palestiina?

Palestiinalaisille on taattava oikeus omaan kotimaahan ... Palestiinan alueellinen koskemattomuus on taattava ... Palestiinalaisilla on oltava kansallinen itsemääräämisoikeus ...

Tämä kaikki on tuttua tekstiä erilaisista YK:n päätöslauselmista ja se on myös Suomen valtion virallisen ulkopoliitiikan kanta, joka on useaan otteeseen eri yhteyksissä tuotu ilmi.

Kuitenkin, kun näitä sanoja viimeksi kuului radiosta — siellä selostettiin viimeistä YK:n turvallisuusneuvoston kannanottoa — vaimoni tavallaan spontaanisti kysyi: ”Missä on Palestiina? Eihän sitä enää ole missään!”

Tästä tokaisusta syntyi esitykseni otsikko.

Palestiina on kuitenkin selkeä maantieteellinen käsite, jonka tuntee jo esim. roomalainen Plinius luonnonhistoriassaan. Hänelle se merkitsee ennen kaikkea Välimeren rannikkoa, joka ulottuu Egyptin Deltan itäkulmasta Foinikian rajoille saakka. Nimensä Palestiina on saanut Vanhasta Testamentista tunnetuista filistealaisista. He olivat kansana täysin jo hävinneet Pliniuksen päivinä 1. vuosisadalla jKr., mutta heidän nimensä eli heidän muinaisen alueensa nimenä. Roomalaisilta Pales-

tiin nimitys siirtyi arabialaisille maantieteilijöille ja niin ikään sitä alettiin uudella ajalla Euroopassa käyttää ”Pyhän maan” varsinaisena maantieteellisenä nimenä. Mitään valtiollista itsenäisyyttä sillä ei ollut. Se kuului erilaisiin osmannien turkkilaisen valtion vilayeteihin eli hallintopiireihin. Se alkoi kiinnostaa poliittisesti muutakin maailmaa vasta 1. maailmansodan aikana, kun englantilaiset Balfourin julistuksessa antoivat hieman epämääräisen luvan juutalaisille perustaa sinne ”kansallisen kodin”. Heitä oli siirtynyt sinne jonkin verran 1890-luvulta lähtien, ja Hitlerin tultua valtaan Saksassa 1930-luvulla muuttoliike kiihtyi. Samalla syntyi levottomuuksia. Myös Palestiinan arabien kansalliset pyrkimykset ja itsesuojeluvaisto olivat heränneet. He olivat havainneet, että heiltä ollaan hitaasti mutta varmasti riistämässä sitä maata, jossa he asuvat.

Kolmekymmentäluvulla syntyi palestiinalaisten tietoisuus omasta kansallisuudestaan ja myös heidän poliittinen tahtonsa pitää kiinni maasta, josta he ovat ainakin omalta kannaltaan ikimuistoisista ajoista alkaen asuneet. Tämä palestiinalaisten kansallinen identiteetti

on asia, jota israelilaiset eivät mielellään myönnä. Se on seikka, joka pitäisi voida todistaa olemattomaksi. Sanotaan mielellään, ettei mitään palestiinalaista kansaa ole olemassa. Palestiinalaiset ovat joukko arabeja, jotka olivat sattumalta sijoittuneet Israelin maahan sillä aikaa, kun israelilaiset itse asuivat hajallaan kaikessa maailmassa. Sen seikan, että palestiinalaiset kuitenkin korostavat kansallista identiteettiään, israelilaiset katsovat johtuvan valitettavasta poliittisesta kiihtyksestä, jota Palestiinassa niinikään alettiin harjoittaa ensimmäisen maailmansodan jälkeen ja jota on sitten jatkettu pelkästään juutalaisvihamielisistä syistä.

Nyt on tietysti totta, että tuollaista palestiinalaista identiteettiä ei tietenkään ollut olemassa Bysantin vallan aikana, ei umaijaadisen eikä abbasidisen kalifikunnan aikana, ei seldshukien, aijubidien eikä mamelukkien aikana eikä osmannilaisen imperiumin vuosisatoina — ei ainakaan nykyaikaisessa mielessä. On aina pidettävä mielessä, että silloin oli toiset ajat. Ei sellaista kansallista identiteettiä ollut useimmilla seuduilla Euroopassakaan keskiajalla. Tarvitsee vain selailla historiallista karttastoa ja tarkastella, millaisia valtioita Euroopassa oli keskiajalla ja pitkälle uudellekin ajalle. Valtiot olivat hallitsijasukujen omaisuutta ja niiden rajat eivät useinkaan lainkaan noudatelleet kansallisuus- ja kielirajoja. Tämä pätee myös islamilaisesta maailmasta. Osmanien imperiumi oli ylikansallinen valtio. Sen hallintokieli oli turkki, pyhä, uskonnon kieli oli arabia ja sen kaunokirjallisuuden kieli oli persia.

Silti Palestiinalla oli tietynlainen oma ilmeensä myös turkkilaisaikana. Se oli jo silloin ja ei aina ollut kolmen uskonnon pyhä maa. Ristiretkien aikana olivat eurooppalaiset yrittäneet vallata tämän pyhän maan ja omia sen pelkästään itselleen. He menettivät aluevaltauksensa, mutta dominikaanit ja fransiskaanit ja muut munkkikunnat pureutuivat tiukasti pyhiin paikkoihin ja maksoivat turkkilaisille hyvät rahat oikeuksista saada harjoittaa jumalanpalvelusta ja majoittaa pyhiinvaeltajia. Juutalaisia tuli maahan suuria määriä esim. 1500-luvulla, sen jälkeen kun heidät oli karkoitettu Espanjasta. He hoitivat omia pyhiä paikkojaan samoin kuin kristitytkin. Muslimit rukoilivat Jerusalemissa ja Hebronissa.

Itse maan asukkaissa on tietysti monenlaista verta. Mikään muinainen juutalaisvaltio ei koskaan asuttanut koko maata. Voimme jol-

tisellakin varmuudella olettaa, että osa palestiinalaisista voi lukea esi-isiansä joukkoon jo muinaisia kanaanilaisia. Joku polveutuu melko varmasti sellaisista juutalaisista, jotka aikoinaan kääntyivät kristinuskoon. Joku polveutuu roomalaisista, kreikkalaisista, ristiretkeläisistä, kaikista niistä kansoista jotka ovat vuosituhansien kuluessa vallanneet Pyhän Maan kamaraa. Hyvin monet ovat tietysti enemmän tai vähemmän puhdasverisiä arabeja, eri aikoina tulleita. Ja kaikki puhuvat arabiaa.

Murteita on tietysti monenlaisia ja ne jakautuvat periaatteessa kahteen ryhmään, kaupunkilais- ja maalaismurteisiin. Murteiden kirjavuudesta huolimatta on yhteisiä piirteitä, jotka erottavat Palestiinan murteet esim. Libanonin ja Syyrian murteista. Läheisemmin ne liittyvät Jordanin puoleisten maanviljelijöiden ja kaupunkilaisten murteisiin.

Tietenkään ei ole mitään varsinaista estettä, etteivät libanonilaiset, syyrialaiset ja palestiinalaiset ymmärtäisi toisiaan aivan yhtä hyvin kuin sanokaamme turkulaiset ja helsinkiläiset. Mutta merkillisellä tavalla palestiinalaiset kuitenkin erottuvat muista arabeista. Eivät he Beirutissa ja Damaskoksessakaan ryhdy puhumaan paikallisen väestön tavoin, vaikka heidän luulisi siihen helposti luiskahtavan. Ei, vaan identtisyys säilyy hämmästyttävän sitkeästi.

Kansallinen yhtenäisyys on siis kuitenkin syntynyt jo pitkien menneiden vuosisatojen aikana, vaikkei sitä kukaan ole kovin selkeästi tiedostanut, ja viime vuosikymmenien järkytykset ovat tietysti pelkästään lujittaneet sitä.

Tällä hetkellä israelilaiset eivät varmaankaan enää voi väittää, ettei tuota sekä heidän omien rajojensa sisällä että miehitettyillä alueilla olevaa väestöä olisi olemassa. Viime vuosisadan lopulla tilanne näytti toiselta. Asutus oli silloin melko harvaa ja kituvaa. Maa näytti jollakin tavoin tyhjältä. Osmannien valtakunta ja varsinkin sen arabialaiset alueet olivat uuden ajan ensimmäisinä vuosisatoina vaipuneet merkillisen uneliaisuuden ja rappion valtaan. Rutot, nälkävuodet ja yleinen taloudellinen laskukausi olivat verottaneet väestöä. Maa näytti todella kuolleen.

Nyt on olemassa se paradoksi, että siionismi, kuten muukin imperialismi, on itse asiassa nostanut paikallisen väestön jaloilleen. Se toi mukanaan juuri sen tarvittavan taloudellisen ja kulttuurillisen nousukauden, joka antoi sopivasti uutta puhtia paikallisen väestön lisää-

tymiseen, mikä sittemmin on erityisesti Egyptissä vieny suoranaiseen liikakansoitukseen. Jollei juutalaisten muuttoliikettä olisi ollut, Palestiina olisi tänä päivänä suhteellisen mitäänsanomaton arabimaa, paitsi että silloin tällöin kaadetaan tai yritetään kaataa hallituksia.

Kun taas on tapahtunut se mikä on tapahtunut, Israelin valtio syntynyt ja laajentunut, niin koko palestiinalaisten nousu on sen suoranainen seurausilmiö. Voisipa melkein sanoa, että juutalaiset ja arabit Israelin alueella elävät hyvin merkillisessä symbioosissa. Jos israelilaiset hyvin äkkiä onnistuisivat poistamaan kaikki palestiinalaiset Palestiinasta — mikä on tietenkin heidän tarkoituksensa — saattaisi syntyä hyvin huomattavia taloudellisia ongelmia ja halvan työvoiman puutetta. Tapahtuisi jotakin samanlaista kuin se, että Ruotsista häviäisivät kaikki ulkomaalaiset. Syntyisi varsin paha työvoimapula ainakin erällä sektoreilla.

Kuitenkin palestiinalaisten poistaminen on Israelin jokseenkin selkeästi sekä teoriassa että käytännössä ilmaisema päämäärä. Siionistinen ideologia ei tyydy vähempään kuin että maailman kaikki juutalaiset lopulta asuisivat Israelissa. Se ei tietenkään ole fyysisesti mahdollista muuten kuin että valtio jatkuvasti laajenee.

Raamatussa on muutamia kohtia, joissa luvaton maan sanotaan ulottuvan Egyptin puolesta (s.o. Wadi al-Arishista Siinailla) suurelle virralle (Eufratille) saakka. Tämä ei ole milloinkaan kuvastanut minkään israelilaisen valtion, ei edes Salomon valtakunnan aluetta. Sen sijaan sillä on tietty historiallinen pohja. Egyptin muinainen Kanaanin provinssi ulottui farao Thutmosis III:n aikana egyptiläisen teorian mukaan Eufratille. Tämä 1500 vuotta eKr. syntynyt määritelmä on luonnollisesti kaikkien Aasian puoleisten arabien painajais uni. Se on myös samanlainen kuin ajatus menosta "Uralille", joka lienee meidän jatkosotamme aikana kiehtonut joitakin haaveilijoita, ja vastaa vähintäänkin sitä päämäärää, että "raja piirretään miekalla Vianan lahdesta Laatokkaan".

Tarkoitukseni ei kuitenkaan tällä kertaa ollut kiihdyttää mieltä näillä tulevaisuuden näkymillä. Tarkoitukseni oli pikemminkin osoittaa, mitenkä politiikassa toimitaan tiettyjen teoreettisten määritelmien ja vaatimusten pohjalta, joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä todellisuuden kanssa.

Kun Israelin valtio syntyi v. 1948, kaikki sen arabinaapurit ottivat siihen nähden täysin hylkäävän kannan. Sen olemassaoloa ei tunnustettu. Eräs inhimillinen keino tuoda ilmi hylkäävä asenne on se, että jostakin asiasta ei puhuta tai sitä ei mainita nimeltä. Vielä tänä päivänä julkinen sana esim. Irakissa puhuu mieluummin "siionistisesta vihollisesta" kuin Israelista.

On paljon puhuttu arabien peräänantamattomista asenteista, jotka jo ennen vuotta 1948 ja varsinkin sen jälkeen ovat estäneet rauhan omaisten ratkaisujen syntymisen Lähi-Idässä ja siten johtaneet tälläkin hetkellä vallitsevaan kärjistyneeseen tilanteeseen. Israelin sekä sisäinen että ulos tähdätty poliittinen propaganda ja indoktrinaatio korostaa väsymättömästi tätä seikkaa. Se viittaa siihen, kuinka turvatomat olivat vuonna 1948 muodostuneet rajat, kun esim. vähän Tel Avivin pohjoispuolella Jordanian raja oli vain noin 20 kilometrin päässä Välimerestä. Turvallisuussyihin on edelleen vedottu, kun vuoden 1967 jälkeen on järkähtämättömästi pidetty kiinni miehitystä Länsirannasta ja perustettu sen alueelle siirtokuntia; samoin silloin kun Golanin alue viime vuonna virallisesti liitettiin Israeliin. Sama on perustelu viime kesän Libanonin sotaretkkeen, joka mitä todennäköisimmin johtaa Etelä-Libanonin pysyvään miehitykseen.

Toisaalta on todettava, että Israelin valtion laajeneminen on tähän asti edistynyt kaavan mukaan, joka on osoittanut todeksi kaikki pessimistisimmät arabilaiset ennusteet aina 1930-luvulta lähtien. Kun Jerusalemin suurmufti Amin Hussaini ja muut tuon ajan johtavat palestiinalaiset pelkäsivät, että Euroopan juutalaiset, joilla oli ilmeisesti rajattomat taloudelliset ja teknologiset voimavarat käytettävissään, peittäisivät jonakin päivänä tulvan tavoin koko Palestiinan ja muuttaisivat sen juutalaisvaltioksi, he eivät suinkaan nähneet perusteettomia painajaisunia. Tänä päivänä tämä kaikki on de facto toteutunut.

Kuitenkin israelilaiset tänäkin päivänä näkevät suurmuftin ja hänen aateveljensä eräänlaisena moraalisen pahan henkilöitymänä ja viittaavat mielellään siihen, että hänellä oli ideologisia siteitä Hitlerin Saksaan. Samanlaisia Saksan suhteita oli, kuten hyvin tiedetään, myös Libanonin falangistien johtajilla, Gemayelin perheellä. Kuitenkin israelilaiset ovat nähneet surmansa saaneessa Beshir Gemayelissä ikään kuin "oman" miehensä Libanonin näyttämöllä. Tämä vain osoittaa, kuinka hen-

kilöt ja aatteet helposti näyttäytyvät eri valaistuksessa kun niitä tarkastellaan eri näytöillä ja erilaisista näkökulmista.

Kaikkien idealistien, mm. minun itseni, toiveuni Palestiinan alueella olisi kahden kansallisuuden muodostama sekulaari demokraattinen valtio. Olisi ollut törkeää antisemitismia kokonaan kieltää tai estää juutalaisia asettumasta Palestiinaan varsinkin Saksan kolmannen valtakunnan, toisen maailmansodan ja sen jälkitilanteen aikana. Noiden aikojen välössä oli ilmeisesti väistämätöntä että tapahtui mitä tapahtui, vaikka on muistettava, että erilaisten poliittisten syiden takia mm. Britannian imperiumi yritti eri vaiheissa eri tavoin estää juutalaisten maahanmuuttoa aina mandaattikauden päättymiseen asti.

Noam Chomsky on artikkelikokoelmassaan *Towards a New Cold War* esittänyt mielenkiintoisia sitaatteja siionisti johtajien lausumista ennen toista maailmansotaa koskien ajatusta juutalaisvaltiosta Palestiinassa. Vuonna 1931 Ben Gurion vastusti siionistikongressissa sellaisen valtion perustamista, jossa juutalaiset hallitsisivat Palestiinan arabeja. Hän selitti, että tilanne, jossa toisella kansanosalla on ylivalta toiseen nähden, on laitton, ja ettei ole kohtuullista että Palestiinan arabit olisivat juutalaisten armoilla. Tällöin oli esim. Jabotinsky jo esittänyt nimenomaisen juutalaisvaltion perustamista. Myöhemmin on mm. Nahum Goldmann selittänyt Ben Gurionin silloisen kannan johtuneen siitä, että aika ei vielä ollut kypsä puhua julkisesti juutalaisvaltion muodostamisesta. Sen aika tuli vasta vuonna 1942. On vaikea sanoa, oliko Ben Gurion vilpiton vuonna 1931 vai ei. Noam Chomsky sanoo, ettei hän olisi ilman muuta valmis hyväksymään Goldmannin myöhempää ”kyynistä” selitystä. Toisaalta on muistettava, että jo Theodor Herzlin ohjelmallisen kirjan nimi v. 1896 oli ollut *Der Judenstaat*.

Joka tapauksessa on selvää, että siionisti johtajat jo 1930-luvulla vakavasti pohtivat ongelmaa, mitä tehdä hankalille Palestiinan arabeille. Berl Katznelson, joka muuten kannatti kahden kansallisuuden valtiota ja katsoi, ettei pitäisi uudestaan luoda tilannetta, jossa juutalaiset olisivat puolalaisina ja arabit juutalaisina, kirjoitti eräässä yhteydessä:

”Väestönsiirtokysymys on riidanalainen: onko se sallittu vai kielletty. Omatuntoni on tässä asiassa täysin hiljaa: kaukainen naapuri on parempi kuin lähellä oleva vihollinen. Ara-

bit eivät väestönsiirrosta menetä mitään ja me emme varmasti menetä mitään. Loppujen lopuksi se on poliittinen jälleenasutuskysymys joka hyödyttää molempia osapuolia. Olen jo kauan arvellut, että tämä olisi paras ratkaisu ja levottomuudet ovat vahvistaneet uskoani siihen, että näin täytyy käydä. Enkä suinkaan ajatellut, että arabit siirtyisivät jonnekin Sike-min seuduille. Minä uskoin ja uskon yhä, että heidän on lopulta muutettava Syyriaan ja Irakiin.”

Israelin valtion rakenteessa on eräitä piirteitä, jotka ovat olennaisia siinä politiikassa mitä se de facto noudattaa sekä alueellaan asuvien arabien (tällä hetkellä 653 000) että Länsirannan arabien (tällä hetkellä 725 000) suhteen. Ei ole olemassa mitään täysin uudestaan ajateltua Israelin lakia. Lainsäädännössä on pohjana Englannin mandaattikauden lainsäädäntö, joka vuorostaan perustuu osmanninturkkilaisen valtion lakiin. Tämä kuvastuu mm. maanomistusoloissa. Osmanien ja brittiläisten aikana maa oli suurmaanomistajien omistuksessa ja maataviljelevät arabit olivat yleensä vuokratilajelijöitä. Nämä suurmaanomistajat myivät alun perin maata juutalaisille siirtolaisille, jotka toisaalta perustivat järjestön nimeltä Jewish National Fund, joka keräsi rahaa, osti maata ja jakoi sitä juutalaisille siirtolaisille. Israelin valtion synnyttyä pääosa valtion pinta-alasta (75%) muuttui ns. valtion maaksi, jota valtio mielensä mukaan käyttää tai jakaa erilaisiin tarkoituksiin. Jewish National Fund (Qeren Qaymet le-Yisrael) on edelleen olemassa: Vaikka se on luonteeltaan kansallinen avustusjärjestö, se on samalla puoli-valtiollinen instituutio, jonka käyttöön valtio luovuttaa maitaan esim. siirtoloiden perustamista varten. Sama rahasto myös tukee siirtoloiden raivaus-, rakennus-, sähköistys- ym. töitä. On ikään kuin meikäläinen Arava-asuntorahojutusjärjestelmä olisi olemassa vain yhtä kansanosaa varten.

Kaikin tavoin on Israelissa menneinä vuosikymmeninä ja jatkuvasti myös miehitetyllä Länsirannalla kuvastunut johdonmukainen ja päämäärätietoinen pyrkimys irroittaa arabiväestö nimen omaan maasta, maanomistuksesta ja myös kehittyneemmästä liiketoiminnasta sekä korkeampia opintoja vaativista toimista sekä sallia heidän olemassaolonsa vain halpana ammattitaidottomana työvoimana. Ei mielellään nähdä, että jollakin tietyllä alueella asuu kovin tiheä ja yhtenäinen arabiväestö. Erilaisia toimenpiteitä on ollut esim. Gali-

lean juutalaistamiseksi. Maata otetaan hal-
tuun jossakin strategisessa pisteessä erilaisin
keinoin tai verukkein ja perustetaan uusi juu-
talainen asutusalue. Samoin tehdään miehite-
tyllä Länsirannalla. Kylien ei mielellään an-
neta kohottaa elintasoaan esim. sähköistyksellä:
joka tapauksessa sellaisen kustannukset muo-
dostuvat säännöllisesti paljon kalliimmiksi
arabeille kuin juutalaisille. Maita saatetaan ot-
taa haltuun yksinkertaisesti riistämällä ne, jos
jonkin kylän asukkaat eivät pysty osoitta-
maan omistusoikeuttaan Turkin vallan aikai-
silla maarekisteriotteilla. Erittäin tervetulleita
ovat paikalliset mielenosoitukset, kivien ja
pommien heittämiset ym. sellaiset tapaukset,
joita aina toisinaan sattuu. Tiedämme, että
silloin sovelletaan kollektiivista rangaistusta:
kokonaisten perheiden kodit ajetaan maan-
siirtokoneilla kumoon ja äärimmäisessä ta-
pauksessa kokonainen kylä voidaan hävittää.

Tiedetään myös hyvin, miten Israelin valtio
suhtautuu kaikkeen määrätietoiseen poliitti-
seen toimintaan arabialueilla. Teoriassa esim.
Länsirannan paikallinen hallintojärjestelmä
on olemassa arabipormestareineen. Mutta
näillä hallintoelimillä ei saa olla mitään itse-
näistä mielipidettä mistään asiasta. Jos he sel-
laista esittävät, voidaan esim. heidän autoi-
hinsa sijoittaa pommeja tunnetuin seurauksin.

On turha tässä yhteydessä jatkaa erilaisten
surullisten tosiasioiden luettelemista. Haluai-
sin vain kiinnittää huomiota tiettyyn kaksikas-
voisuuteen asiassa. Usein väitetään, että sekä
Israelin vähemmistöpolitiikka sen omilla alu-
eilla että sen miehitysvalta Länsirannalla ja
Gazassa on niin järkevää ja humaania kuin se
suinkin saattaa olla vastaavissa olosuhteissa,
ottaen huomioon, että kysymyksessä ovat ko-
ko valtion periaatteelliset vastustajat. Tähän
viitteeseen voi vain esittää vastakysymyksen:
millaista sen sitten pitäisi olla, jotta se olisi
epähumaania? Missä kulkee raja sen kohtelun
välillä, jota juutalaiset kokivat Kolmannessa
valtakunnassa ja sen kohtelun välillä, jonka
alaisia arabit nykyään ovat Israelissa ja sen
miehittämällä alueilla? Pitäkö olla olemassa
keskitysläisyyksiä ja kaasukammioita, jotta koh-
telu olisi selvästi epähumaania?

Myös rasistiset asenteet kukoistavat po-
alueella. Eräs mielipidetiedustelu Israelissa an-
taa seuraavan tuloksen. 36 % israelilaisista pi-
tää arabeja "likaisina", 42 % pitää heitä pri-
mitiivisinä. 33 % katsoo, että he eivät anna
arvoa ihmishengelle, ja 41 % katsoo, että Is-
raelin arabit ovat väkivaltaisia. 77 % on sitä

mieltä, että Israelin valtio tekee tarpeeksi vä-
hemmistöryhmien hyväksi, ja 80 % on sitä
mieltä, että syrjintäsyytökset ovat perusteetto-
mia. 36 % ei halua arabeille samoja oikeuksia
kuin juutalaisille, mutta yli 60 % katsoo, että
heillä pitäisi olla samat velvollisuudet. Useim-
mat vastustivat jyrkästi sitä, että arabit saisi-
vat tasaveroiset mahdollisuudet korkeampaan
opetukseen, virkoja yksityisissä yrityksissä,
asuntoavustuksia suurperheisille, vakuutus-
turvaa, lainoja maatalouden kehittämiseen ja
ylempiä asemia valtion virastoissa. Neljäkym-
mentä prosenttia kannatti arabien ennakolta
ehkäisevää pidättämistä, mutta vain 5,3 %
kannatti vastaavia toimenpiteitä Neuvostoliit-
ossa. Noin kolmasosa Israelin juutalaisista
toivoo, että arabiväestö saataisiin tavalla tai
toisella lähemmään pois maasta. Sama prosent-
timäärä kannattaa arabien omistamien mai-
den pakkoluovuttamista juutalaisiin kehitys-
suunnitelmiin.

Viime päivinä on jälleen esitetty erilaisia eh-
dotelmia palestiinalaisten itsehallinnon toteut-
tamiseksi. Reagan esittää, että Länsiranta lii-
tettäisiin jälleen Jordanian yhteyteen, mutta
Arafat ja PLO pitävät parempana Brezhnevin
ehdotusta, että alueelle perustettaisiin itsenäi-
nen palestiinalaisvaltio. Molempien ehdotta-
jien täytynee tietää, että ehdotuksilla on ai-
noastaan poliittisen mielipiteen arvo mutta ei
mitään mahdollisuuksia toteutua käytännös-
sä.

Syyt ovat selvät. Jordanian kuningas Hus-
sein, joka v. 1967 menetti Länsirannan, on sii-
tä pitäen noudattanut politiikkaa, jonka pää-
asiallisena johtotähtenä on ollut välttää aseeli-
sta selkkausta Israelin kanssa. Jordanian
alueelta tapahtuva palestiinalainen sissitoi-
minta olisi saattanut tällaiseen johtaa, ja siksi
Hussein v. 1971 kovin ottein lopetti sen. Uu-
delleen hänen valtioonsa liitetty Länsiranta
sinne mahdollisesti pesiytyvine radikaalisine
aineksineen olisi hänelle pelkästään epämu-
kava. Hän tulee paljon paremmin toimeen sillä
alueella joka hänellä nyt on ja sillä amerikka-
laisella avulla jota hän on tähänastisen asen-
teensa perusteella nauttinut. Uudelleen liitetty
Länsiranta tuhoaisi Jordanian sellaisena suh-
teellisen hyvinvoinavana ja järjestyneenä arabi-
valtiona kuin se nyt on.

Länsirannan ja Gazan itsenäinen palestiina-
laisvaltio on taas mahdoton toteuttaa siitä
syystä, että israelilaiset eivät sitä missään ta-
pauksessa halua. Eräs Helsingin Sanomissa
17.9.82 julkaistu alakerta (Ian Black, The

Guardian) ”Länsirannasta tulossa israelilaisten nukkumalähiö” asettaa tavallaan pisteen i:n päälle tässä asiassa. Tällä hetkellä on siirtokuntia ja muita rakennushankkeita Länsirannalla niin tiheässä, että alue on de facto liitetty Israeliin. Mitään tämän suuntaista virallista julistusta ei enää tarvita. Ne jotka esittävät julkilausumia alueen liittämisestä Jordaniin tai sinne perustettavasta palestiinalaisvaltiosta, puhuvat henkimaailman asioista, joilla ei ole mitään tekemistä todellisuuden kanssa. Voimme tavallaan sanoa, että sitä Palestiinaa, jolla jonkinlainen palestiinalaisten itsehallinto voitaisiin toteuttaa, ei enää ole olemassa.

Eikä ainoastaan Länsiranta ole menetetty vaan myös Libanon. Yleensä ei tiedettäne, että Israelin johtajat tekivät tiettyjä suunnitelmia Libanonin suhteen jo niin aikaisin kuin 1950-luvun alkupuolella, siis 30 vuotta sitten. Ne kiehtoivat suuresti Ben Gurionia, ja Moshe Dayan oli ehdottanut seuraavaa:

”Ei tarvita muuta kuin löydetään joku upseeri, vaikkapa vain majuri. Olisi voitettava hänen myötätuntonsa tai ostettava hänet rahalla, jotta hän julistautuisi maroniittisen (kristityn) väestön pelastajaksi. Silloin Israelin armeija hyökkää Libanoniin, miehittää tarpeeksi suuren alueen ja luo kristityn hallituksen joka liittoutuu Israelin kanssa. Litanin eteläpuolinen alue liitetään kokonaan Israeliin ja kaikki on hyvin.”

Tämä ei olisi niinkään helposti toteutunut, mutta PLO auttoi tunnetulla tavalla sen toteutumista. Sen toiminta maassa aiheutti ongelmia, jotka ensin sytyttivät Libanonin sisällissodan ja aiheuttivat niin pahanlaatuisen anarkian, että Israelin oli helppo toteuttaa viimekesäinen sotarekensä. Kun ottaa huomioon, miten sisäisesti hajanainen maa Libanon on, on vaikea kuvitella, miten siellä saataisiin aikaan niin järjestyneet ja ennen kaikkea Israelia tyydyttävät olosuhteet, että se suostuisi vetäytymään pois ainakaan Beirutin-Damaskoksen maantien vieriltä.

Maa, joka on seuraavana vaaravyöhykkeessä, on Syyria. Se käy jo tällä hetkellä tavallaan sotaa Israelin kanssa, joskin vain Libanonin maaperällä. Toisaalta on tunnettua, ettei Syyrian poliittinen rakenne ole täysin stabiili. Maata tällä hetkellä hallitsevilla lahkolaismuslimeilla, alaviiteilla, on vastassaan suurempien kaupunkien oikeaoppiset sunniittimuslimit ja heidän keskuudessaan vaikuttava ääri-islamilainen muslimiveljesten järjestö. Jos nämä vastakohtat vielä kärjistyvät, saat-

taa Israel ennen pitkää katsoa velvollisuudekseen tunkeutua myös Syyriaan palauttamaan järjestystä. Sitten ei enää olekaan pitkä matka Eufratille, suurelle virralle, ja rajat alkavat olla aika turvalliset.

Toisaalta on ilmeistä, että jokainen tällainen laajentuminen merkitsee yhä ilmeisempää Pyrrhoksen voittoa. Poliittisella tasolla se merkitsee Israelin imagon jatkuvaa vääristymistä ja sen nauttiman myötätunnon heikentymistä maailmassa. Eräs hirvittävä näköala on se, että kun se samalla merkitsee Yhdysvaltojen vaikutusvallan kasvamista alueella, se saattaisi johtaa kolmanteen maailmansotaan. Mutta olettakaamme optimistisesti, että Neuvostoliitto säilyttää hermonsa eikä pahemmin reagoi tällaiseen kehitykseen. Silloin toteutuu se seikka, että arabiväestön määrä Israelin hallitsemilla alueilla on moninkertaisesti suurempi kuin juutalaisväestön, ja osoittautuu pitkän päälle mahdottomaksi pitää sitä ”kurissa”. Israelin suurvalta sortuu täten ennemmin tai myöhemmin oman sisäisen proletariaattinsa, oman heloottiväestönsä kapinaan. Ei ole enää mitään aluetta jäljellä, minne sitä voitaisiin karkoittaa.

Eero Taivalsaari:

Matkalla uuteen ihmiseen

”Vuosien 1930 ja 1980 samankaltaisuus pelottaa minua.”

Sanat ovat akateemikko *Georg Henrik von Wrightin*. Ne ovat tänään todempia kuin kaksi vuotta sitten. Maailma raaistuu, asevarustelu jatkuu. Ihminen on luonut itselleen elinympäristön, jonka nopea tuhoutuminen voi lähteä liikkeelle tietokonehäiriöstä.

Olemme ansassa. Osaammeko ja ehdimmekö purkaa sen?

Kuvitelkaamme tavallista 60 minuuttiin jaettua kellotaulua. Antakaamme kellon osoittaa aikaa, jolloin ihmiset saavuttivat kirjoitustaidon. Kellotauluun sisältyisi tällöin kaikkiaan noin 3000 vuotta ja yksi minuutti merkitsisi 50 vuotta. Tässä kellossa ei ole tapahtunut mitään merkittävää teknologiaan liittyvää muutosta ennen yhdeksää viimeistä minuuttia. Noin 9 minuuttia sitten syntyi kirjapaino, kolme minuuttia sitten ilmestyi lennätin, valokuva ja höyrykone. Kaksi minuuttia sitten tulivat puhelin, elokuva, auto, lentokone ja radio. Televisio keksittiin 20, tietokone 15, tietoliikennesatelliitit ja laser-säde vasta muutamia sekunteja sitten.

Konekulttuuri vahvisti valtavalla teholla koko ihmiskunnan historian mittaista harhaa rahan ja vaurauden kaikkivoittavasta voimasta. Konekulttuuri yllätti ihmisen ja puki hänet pitävään pakkopaitaan. Konekulttuurista

juontaa juurensa myös taloudellisen kasvun ja taloudellisen kansainvälisen kilpailun painajainen.

Suomessa se otti vallan 50-luvun puolivälistä lähtien, sen jälkeen, kun sotakorvauksista oli selvitty. Tuolloin alkoi myllerrys, jonka kuluessa vuosituhantinen kyläkulttuuri hajosi. Ihmiset tempautuivat juuriltaan etelän asutuskeskuksiin ja kymmeniä tuhansia siirtyi Ruotsiin.

Tämän kehityksen jälkilaskut ovat tänään maksussa.

Maaseutukulttuurin häviäminen oli kohtalokasta monella tavalla. Kyläyhteisössä ihminen eli sopusoinnussa luonnon kanssa. Syntyä, kasvu, vanheneminen, kuolema olivat aina lähellä. Ihminen eli paikallaan ja oppi tuntemaan toiset lähiympäristön asukkaat nykyistä syvemmillä tavalla. Sen kautta syntyi ymmärtäminen ja yhteisvastuu; kyläyhteisössä ihmiset olivat läheisiä toisilleen.

Teollistumis- ja sen myötä kaupungistumiskehitys katkoi ja katkoo lisääntyvällä nopeudella ihmisen kontakteja toisiin ihmisiin. Ensin alkoivat hajota perheen sisäiset siteet, ja syynä oli pitkälti taloudellisen kasvun esiin nostamat kiihokkeet. Jotta ne oli mahdollista saavuttaa, oli pakko saada rahaa — kaupunkiympäristöhän ei ilman rahaa tarjonnut edes elämän tavallisimpia tarvikkeita. Mutta kum-

mallisinta oli, että kun ihminen saavutti jonkin onnea tuottavaksi luulleensa tavarat, oli taivaanrannalla jo uusi, joka lupasi suurempaa mielihyvää ja hyvinvointia. Sen tavoittamiseksi oli hankittava vielä enemmän rahaa kuin aikaisemmin.

Taloudellisen kasvun ideologia vaati pian perheen molemmat vanhemmat ansiotyöhön kodin ulkopuolelle. Kaiken aikaa oli tarjolla loputon ketju uusia hyvinvoinnin tavoitteita. Kierre oli valmis ja sisäänajettu tähän koko yhteiskuntaan vajaassa kymmenessä vuodessa. Sen seurauksena katkesivat ensin perheen sisäiset kontaktit ja vähitellen myös psyykkiset siteet. Televisio on ollut omiaan jouduttamaan perheen sisäisten suhteiden rappiota. Niin alkoi vieraantumiskehitys, jonka korviketydykkeitä tarvitaan yhä enemmän rahaa, tavaraa ja valtaa. Mutta koska kysymys on vain korviketydykkeitä, merkitsee tämä kehityskulku uutta naulaa ihmiskunnan arkuun, sillä henkisen kasvun jäädessä tapahtumatta ihmisen persoonallisuus kuihtuu.

Ihmisten valtaenemmistölle ainoastaan raha, tavara ja valta voivat hetkeksi lievittää sitä pahanolontunnetta, minkä kadotettu yhteys toiseen ihmiseen synnyttää. Tämä on aikakautemme rutto, jonka näkyvänä tunnusmerkinä on ahneus.

Tauti pahenee. Amerikkalaisen *TIME*-lehden mukaan vakava väkivaltarikollisuus kasvoi Yhdysvalloissa viimeisen kymmenen vuoden aikana 47 %. Samansuuntainen on Tilastokeskuksen mukaan kehitys Suomessakin, joskaan ei yhtä raju. Kadotettu yhteys heijastuu myös avioerojen kolminkertaistumisena 1970-1980.

Hyvinvointitavoitteet olivat nopeasti muuttuneet ylivoimintavoitteiksi. Ihmiskunta voi tuihtua henkisen puutostaudin synnyttämiin harhoihin.

Viime vuosikymmenen alun öljykriisi havahdutti hetkeksi. Kaukonäköisimmät tiedemiehet olivat aavistelleet kehityksen kulun jo tämän vuosisadan alussa. Vuonna 1904 eräs talousmaantieteen uranuurtaja *Ernst Friedrich* varoitti ryöstötaloudesta. Taitelijat, nerokkaimmat heistä, ovat tänään heijastaneet samaa; *Chaplinin* ”Nyky aika” vuodelta 1933 on konekulttuurin mielettömyyden visio. Amerikkalaisen dokumenttielokuvan isäksi mainittu *Robert Flaherty* ennusti parikymmentä vuotta myöhemmin hieman ennen kuolemaansa: ”Olemme suuren onnettomuuden tai suuren uuden aikakauden kynnyksellä.

Ratkaisu on meidän.” Äskettäin kuollut talousmaantieteilijä, akateemikko *Ilmari Hus-tich* esiintyi meillä vallitsevan kehityssuunnan terävänä kriitikkona jo vuosikymmeniä sitten.

Nopeasti kehittynyt teknologia on luonut ja luo jatkuvasti edellytyksiä vallan keskittämiseksi — kaikissa yhteiskunnissa ja kaikissa organisaatioissa, joissa sitä halutaan. Vallan keskittäminen puolestaan vauhdittaa vieraantumiskehitystä. Suomalaisessa yhteiskunnassa on viimeisen puolentoista vuosikymmenen aikana toiminut tälle kehitykselle vielä oma katalysaattorinsa, puoluetuki. Se on tehnyt puoluejohtajat riippumattomiksi rivijäsenistä ja muuttanut yhteiskuntarakennetta voimakkaasti. Professori *Ilkka Heiskanen* on puhunut eliittikartelleista, jotka itse asiassa ovat rikkoneet vanhat valtarakenteet niin, että suomalaisessa yhteiskunnassa ennen vertikaaliset valtaryhmittymät ovat muuttuneet horisontaaliksi. Eliittien edut ovat yhteiset vasemmalta oikealle.

Öljykriisi ei merkinnyt syvempää havahdumista, päinvastoin. Ahneus saneli reaktion siihen: rajalliset raaka-ainevarat oli varmistettava mihin hintaan hyvänsä. Se tapahtui tehostamalla ja lisäämällä aseistusta. Nopeasti kartoitettiin myös viimeiset energia- ja raaka-ainevarat, kuten mannerjalustojen öljy.

Asevarustelu oli toki jatkunut katkeamatta koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan. Jokainen maa varusti armeijaansa vedoten omaan turvallisuuteensa. Mutta kuten teollisuusmaiden yksilö, myös kansakunta kokonaisuutena toinen toisensa jälkeen sairastui — turvallisuutta ei ollut koskaan tarpeeksi. Toisella osapuolella voi aseita olla vielä enemmän kuin meillä, siksi meidän on niitä lisättävä ja kehitettävä. ”Illan harmonia on kauhun tasapainoa minus-sa.” (Pentti Saarikoski)

Kehityksen mielettömyys tajuttiin suurvaltatasollakin jo varhain. 1950-luvulla olttiin aika ajoin varsin lähellä mittavia aseriisuntatoimenpiteitä, mutta ratkaisevalla hetkellä kerta toisensa jälkeen luottamuksen ja yhteistyön henki muuttui äkisti pelon ilmapii-riksi.

Helsingissä 1975 pidetty Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokous oli eräs yritys luoda luottamusta kansojen välisiin suhteisiin. Kirjailija *Paavo Rintala* on juuri ilmestyneessä kirjassaan ”Valehtelijan muistelmät” kuvannut omasta näkökulmastaan

ETYK-prosessin epäonnistumista: Suurlähettiläs Ossi Loimun itsemurhan tehnyt poika ilmestyy yö yön jälkeen isänsä vuoteen viereen puhutellen tätä: ”Opettelit kahdella tuolilla istumisen taidon, elämisen neuvoista vaikeimmin hallittavan. Sinä ja sinun sukupolvi opitte sen hyvin... Kuinka te nuoruudessanne oman kertomasi mukaan inhoittekaan saksalaisia. Nämä kun tiesivät keskitysleireistä ja näkivät junat asemalla, mutta inttivät sodan jälkeen etteivät tienneet. Käyttäydittekö te itse sen kauniimmin. Tehän tiesitte ettei yksikään ydinase-suurvalta toisissaan halunnutkaan ottaa itse ensimmäistä askelta asevarustelukierteen purkamiseksi. — Sinä ja sinun sukupolvi. Jälkitsehovilaisia, sanot. Siinäkin kaunistelet. Uskottelijoita te olette, tilanteen kaunistelijoita, luikurin laskettelijoita. Todellisuuden sievistelijöitä. Ylellisyyteenne ikävystyneitä.”

Pelon ilmapiiri sakeni nopeasti 1970-luvun lopulla. Norjalainen ekofilosofi *Hartvig Saetra* sanoi muutamia vuosia sitten, että Suomi on aukko kylmän sodan jääpeitteessä. Minusta se on sitä tänään enemmän kuin koskaan; kysymys kuuluukin, jaksammeko nousta kangistavasta vedestä jään pinnalle. Oma näkemykseni on, että aseriisunta on mahdollista enää ainoastaan pienestä suureen päin. Suomi voi ja sillä on velvollisuus aloittaa yksipuolinen aseriisunta, luoda edellytyksiä luottamuksen ja yhteistyön ilmapiiriin asteittaiselle leviämislle.

Pystymmekö voittamaan pelon? Pystymmekö ja ehdimmekö luomaan uuden kulttuurin? Kykenemmekö vapautumaan meitä riivaavista painajaisista? Mitkä ovat uuden kehityksen edellytykset?

Kymmenen vuotta sitten suomalainen älymystö pani toivonsa puolueeseen ja luokkaan. Niiden kautta voitaisiin saavuttaa todellinen tasa-arvo. Toivo haalistui olemattomiin vuosikymmenen vanhetessa. 70-luvun lopulla uusi sukupolvi merkitsi 60-lukulaiset luopujiksi ja tänään heitä ei näy radikaaliliikkeissä. Viime vuosikymmenen alun kaltaista yhtenäisen liikkeen tunnetta ei ole — sanon *vielä* — saavutettu. Etsintää tapahtuu monella alueella, liikehdintä on samansuuntaista, mutta yhteinen innostava tunne puuttuu. Ihminen itse, hänen tajuntansa, alitajuntansa, ajatuksensa, puheensa, tekonsa ja motiivinsa näyttävät juuri nyt tärkeimmiltä tutkimusalueilta. Ihmiskun-

nan umpikuja antaa tälle etsinnälle enemmän vakavuutta ja perinpohjaisuutta kuin kenties koskaan aikaisemmin. Kokemusten ja itsensä alttiiksi panemisen kautta ollaan vähä vähältä oivaltamassa, että meissä on suuria käyttämättömiä voimavaroja. On etsittävä tie niiden alkulahteille ja se taival vie aikansa.

Minulla on käsitys, että matkaan pääsee pelkistämällä henkilökohtaista elämäänsä.

Apul.professori *Jeja-Pekka Roosin* ja hänen työryhmänsä puolitoista vuotta sitten valmistunut suomalaisen elämäntavan tutkimus perustui eri ikäluokista ja yhteiskuntapiireistä pyydettyihin elämäkertakirjoituksiin. Roos tiivistä tutkimuksen näin:

Etenkin keski-ikäiset ihmiset näyttävät painiskelevan loputtomien ihmissuhdeongelmien parissa. Tämä johtuu pitkälti ihmisten turvallisuushakuisuudesta — elämässä ei uskalleta ottaa pienintäkään riskiä, joka saattaisi liikauttaa saavutettua taloudellista turvallisuutta. Näin elämisen sisältö ohentumistaan ohentuu. Ihmiset tietävät miltä elämän pitää näyttää, mutta eivät tiedä, miten pitää elää.

Käsitykseni on, että pelkistämisen kautta maailma ympärillä alkaa hahmottua selvemmin. Syy- ja seuraussuhteet alkavat näkyä, koska on itse karistanut ja jatkuvasti karistaa niitä päältäään. Edessä on mielenkiintoinen prosessi, joka voi edistyä, jos yksilö omaa vahvan ja elämisen riskien kautta koetellun terveen itsetunnon, hyvän fysiikan, avoimen ja vilpittömän mielen. Vähitellen hahmottuu maailmankuva, — ihminen saa mielessään ympäröivän kaaoksen hallintaansa ja elämä itse asiassa on tuon maailmankuvan jatkuvaa tarkistamista ja sen heijastamista omaan jokapäiväiseen toimintaan. Ehkä yliturvallisuushakuisille ihmisille sopisi ohjeeksi *Mika Waltarin* sanat: ”Älä pelkää elämää, ei se ole sen arvoista.”

Näitä asioita miettiessäni palaan yhä uudelleen kasvatukseen ja kasvuun. Eikö ole niin, että jos sen perusteet ovat väärät, niin kannamme vettä pohjattomaan kaivoon? Nykyisten kasvatusta ja koulutustavoitteiden vallitessa kiihdytämme tuhokehitystä, koska koulujärjestelmämme rakentuu kilpailulle ja auktoriteeteille. Ihmisenä kasvamisen prosessi pysähtyy jo varhain ja koulu huolehtii siitä, että henkisen kasvun typistäminen onnistuu miltei sataprosenttisesti. Tiedän, että radikaaliliikkeissä keskustellaan uudesta koulusta ja olen

varma, että sellainen parin vuoden kuluessa syntyy. Näkemykseni mukaan kysymys on sellaisen antiautoritaarisen koulun luomisesta, jossa vuorovaikutuksen kautta tapahtuu ihmisten välisen katkenneen kommunikaation uudelleensynnyttäminen. On kysymyksessä koulu, jossa kaikki, lapset, vanhemmat ja opettajat oppivat toisiltaan. Kysymyksessä on henkisen kasvun prosessi, joka jatkuu läpi elämän.

Mitä me etsimme? Kahdennenkymmenen vuosisadan ihmistä, joka vihdoin vapautuisi ajalehtimästä tahdottomasti ja ryhtyisi sen sijaan hallitsemaan ensin itseään ja sitten historiaansa.

Millainen tuo ihminen on?

Tämän vuosisadan suuriin historiallisiin persoonallisuuksiin kuuluva vallankumoustaiteilija *Che Guevara* on määritellyt 20-vuosisadan ihmisen näin: ”Urhoollinen ja vaatimaton ihminen, joka olisi työteliäs ja avomielinen, jolla olisi huumorintajua ja omanarvontuntoa, joka olisi jalo, valmis uhrauksiin, älykäs.” *Guevara* sanoo myös: ”Meidän on karaistava itsemme, mutta koskaan kadottamatta hellyttämme.”

Haluan vielä lopuksi pitkähkön lainauksen kahden vuoden takaisesta venäläisen elokuvaohjaajan *Andrei Tarkovskin* haastattelusta. Tänä vuonna 50 vuotta täyttänyt *Tarkovski* on elokuvillaan ja ajatuksillaan vaikuttanut erittäin suurella määrällä nykyisen radikaaliliikeshinnän peuslähtökohtiin. *Tarkovski* sanoo ihmisenä kehittämisestä tässä ajassa näin:

”Ihmisen vastuu on juuri siinä, miten hän itseään kohtelee. Elämme erittäin vaikeaa aikaa. Sille on ominaista myös se, että monet meistä eivät pidä tarpeellisenä täyttää velvollisuuttaan loppuun asti. Siihen on eri syitä: esimerkiksi ihanteen puuttuminen tai aivan tavallinen hyödyntävyttömyys.

Niin paradoksaalista kuin onkin, yhteiskunta ja yleinen mielipide suhtautuvat täydelliseen omantunnon tarkkuuteen ja johdonmukaisuuteen sängen varautuneesti.

Kun ihmiset lakkaavat toimimasta omantunnon tarkasti, tietynlainen riittämättömyyden tunne ja turhautuneisuus ottavat vallan.

On tärkeää havahduttaa ihmisessä hänen oma arvonsa. On todistettava, että ihminen on suurenmoinen silloin kun hän on vilpiton. On osoitettava, että ihmisen kohtalon avain

on hänen persoonallisuutensa murtautumisesa esiin, silminnähtäväksi.

...Ihmisen onnettomuus on se, että hän kuvittelee olevansa suljettu järjestelmä. Mitä tämä tarkoittaa? Esimerkiksi sitä, että ihminen luulee säästyvänsä vahingolta tehdessään pahaa toisen tietämättä. Ihminen ei ota huomioon, että hän itse pirstoutuu tuolla hetkellä jossakin määrin.

Ihminen on yhteydessä avaruuteen, kosmokseen. Vaikka hän elääkin meidän planeettallamme, se ei tarkoita, että hän eläisi sillä kuin matelijat.

Olen vakuuttunut, että ihmisen olemus, hänen älynsä ja yksilöllinen energiansa eivät ole yhteydessä ainoastaan kaikkiin muihin ihmisiin, vaan että tämä yhteys ulottuu maapallomme ulkopuolelle, ehkä myös aurinkokuntamme ulkopuolelle.

On tärkeää, että ihmiset ymmärtäisivät olevansa näennäistä paljon laajempia. Tämä säästäisi heidät siltä alemmuudentunteelta, joka on kontaktivaikeuksien perimmäinen aiheuttaja.

Ihminen on hyvin voimakas, paljon voimakkaampi kuin voimme kuvitella. Ihmisen pitää uskoa omiin voimiinsa. Tietenkään kyse ei ole luottamuksesta fyysisiin voimiin, vaan uskosta ihmisen sisäiseen arvoon. Vasta kun ihminen alkaa uskoa siihen, hän pystyy suuntautumaan ulospäin.

Tällainen ihminen on suojaton, mutta samalla hyvin voimakas.

Tulevaisuuden yhteiskunnan keskeinen tehtävä onkin etsiä keinot ihmisen omanarvontunnon vapauttamiseen. Sen on luotava olosuhteet, joissa ihmisen sisäisiä arvoja kunnioitetaan.”

LÄHTEET:

- von Bagh, Peter: Elokuvan historia, Tapiola 1975
Bahro, Rudolf: Vaihtoehto, Keuruu 1979
Lampinen, Osmo — Soininvaara, Osmo: Suomi 1980-luvulla, Juva 1980
Massa, Ilmo (toim.): Energia, kulttuuri ja tulevaisuus, Porvoo 1982
Postman, Neil — Weingartner, Charles: Uutta luova opetus, Jyväskylä 1970
Rintala, Paavo: Valehtelijan muistelmat, Keuruu 1982
Rojo, Ricardo: Ystäväni Che, Tampere 1970
Waltari Mika (toim. Ritva Haavikko): Kirjailijan muistelmia, Porvoo 1980
Juntumaa Rauno:
Korkala, Veikko: Tulevaisuus on käsissämme (Andrei Tarkovskin haastattelu, HS 21.9.1980)
Tilastokeskus
Time
Eräitä Näköpiiri-lehden numeroita vuosilta 1978-1982

Seppo Matinvesi:

Kuntoutus — yhdentäjä ajan kriisissä

Alussa oli oivallus ja siihen liittyi oikeudenmukaisuuden tunto. Oli väärin jättää vammaisen henkilö oman onnensa nojaan. Kun haluttiin tehdä jotain auttamiseksi, perustettiin sokeiden, kuurojen ja raajarikkoisten auttamisyhdistyksiä. Nämä rakensivat erityisiä kouluja, huolehtivat vammaisvälineistä jne. Kuntoutuksen pohja syntyi.

Tekniikan ja raaka-aineiden kehityksen myötä myös vammaisvälineet kehittyivät; lääkinnällinen kuntoutus alkoi. Erityiskouluista lähti liikkeelle kasvatuksellinen kuntoutus ja kun heidän koulunsa päättyi oli tarpeen päästä työelämään; ammatillinen kuntoutus syntyi. Vammaisen lapsen vanhemmat tarvitsivat ohjeita. Siinä oli lähtökohta sosiaaliselle kuntoutukselle.

Toimenpiteet kehittyvät

Vähitellen eri puolilla kehitettiin erilaisia kuntouttavia toimenpiteitä. Terveystieteiden huollossa fysioterapia otti huostaansa fyysisen toimintakyvyn, psykiatria alkoi oivaltaa tunne-elämän ja elämäntapojen merkitystä. Ammatillisessa kuntoutuksessa opittiin muuttamaan työpaikat vammaiselle soveltuvaksi, neuvomaan työhönsijoituksessa, järjestämään työpaikalle apuhenkilöitä ja löytämään ammattikoulutukseen uusia aloja.

Sosiaalisen kuntoutuksen alueella nähtiin tarpeelliseksi muuttaa asunnot vammaisille soveltuviksi, järjestää suojatyötä, antaa perhevalmennusta ja tiedottaa vammaisuudesta jotta nämäkin tulisivat hyväksytyiksi tasa-arvoisina kansalaisina muiden joukkoon.

Erityiskoulujen lisäksi opittiin tekemään muita järjestelyjä, joiden avulla vammaisen lapsi voisi käydä tavallista koulua. Nähtiin tärkeäksi kehittää ammattikasvatusta vammaisille soveltuvaksi, kiinnittää huomiota kommunikaatiokykyyn ja vähitellen myös harrastaa kuntoutuksentutkimusta.

Erillisten toimenpiteiden kehittyminen pani painopisteen kuntoutuksessa kuntoutusarviointiin. Sillä pyritään selvittämään, mitkä ovat kuntoutuvan tarpeet ja miten nämä voidaan reaali maailmassa tyydyttää. Menetelmäksi tuli tiimityö; lääketieteen, psykologian, sosiaalitieteen ja insinööritieteen yhdentäminen.

Kuntoutusarvio

Akateemisessa maailmassa ihmistä tutkivat tieteet ja niiden pohjalta kehittyneet ammatit ovat eriytyneet. Niillä jokaisella on omat erityiset tutkimusmenetelmänsä ja omat käsitteensä. Silloin kun yhden tieteenalan näkemys osoittautuu liian suppeaksi, tulee ky-

symykseen monipuolinen näkemys ihmiseen.

Eri tieteet tarkastelevat ihmistä eri näkökannoilta. Tarkastelukulmat voidaan ryhmitellä:

- ihmistä fysikaalis-kemiallisena olemuksena tarkastelevat tieteet,
- ihmistä elollisena organismina tutkivat tieteet,
- ihmistä yhteisöllis-oppivana olentona tutkivat tieteet ja
- ihmistä ainutkerteisena persoonana tutkivat tieteet.

Ihminen on kokonaisuus ja vasta kaikkien näiden eri puolien huomioon ottaminen on se, mitä ”nykyinen tieteellinen ihmiskuva” todellisuudessa on.

Kuntoutuksessa tämä jako voidaan ymmärtää siten, että lääketieteen erikoisalueena on osoittaa sairauden olemassaolo ja nähdä sen synnyttämät toiminnalliset rajoitukset. (Tässä yhteydessä psykiatria ja sosiaalilääketiede poislukettuina.)

Käyttätymistieteilijän omin alue on nähdä, miten ihminen reagoi elämäkerrassaan esille tuleviin seikkoihin ja mitä mahdollisia kehitysesursseja hänessä on. Yhteiskuntatieteilijä puolestaan liikkuu varmimmalla pohjalla tutkiessaan kuntoutuvan elämäkerran sosiaalisia ehtoja ja selvitellessään kuntoutusjärjestelmien toimimisen ehtoja.

Ihmisen ainutlaatuinen persoonallisuus on otettu huomioon sitä paremmin mitä enemmän kuntoutuva alkaa ottaa omaa elämäkertaansa omiin käsiinsä, muuntuu objektista subjektiksi.

Itsenäiset tieteet ja ammatit yhdentävä näkökohta on kuntoutuvan elämäkerta (tähänastinen ja tuleva).

Kuntoutusteorian avainkohtia

Lähtökohtana kuntoutukseen oli moraalin kannanotto ja oivallus työmenetelmästä. Sen avulla saatiin eri ammattialojen anti yhteen ja pystyttiin yhdentämään eri hallinnonalojen moninaiset palvelut yhdeksi kokonaisuudeksi. Kuntoutusteorian ytimeksi tuli puhua kuntoutuksesta tietynä toimenpidekokonaisuutena, kokonaishahmona.

Hyvin nopeasti nähtiin, ettei pelkästään henkilön toiminnallinen rajoitus synnyttä ongelmia, vaan myös ympäristön asettamat vaateet. Henkilön vammaisuuden sijasta

alettiin puhua vajaakuntoisuudesta, jolla viitataan henkilön ominaisuuksien ja ympäristön vaatimusten ristiriitaan. Kuntoutukseen tuli dynaaminen elementti.

Vajaakuntoisuuden käsitteen varassa oli myös mahdollista kehittää toimenpiteitä suuntautumaan vammaiseen, hänen ympäristöönsä tai näiden vuorovaikutukseen. Tätä kaikkea piti tutkia ja syntyi kuntoutusentutkimus.

Tutkittaessa kuntoutumiseen vaikuttaneita tekijöitä osoittautui aika eräksi tärkeimmistä. Mitä varhaisemmin kuntouttavat toimenpiteet aloitettiin sitä paremmat tulokset saavutettiin. Ryhdyttiin puhumaan varhaiskuntoutuksesta. Eri tieteiden tutkimustulokset yhdentävä elämäkerta puolestaan toteutuu vain ajan vaikutuksesta: Tietyn ajan kuluttua syntymästä ihmisestä tulee koulukypsä, sitten koululaisesta sukkukypsä, sitten aikuinen jne. kunnes säädetyn ajan kuluttua biologinen elämä lakkaa.

Tutkittaessa kuntoutuksen toteutusta havaittiin, ettei kuntouttavia toimenpiteitä voida liittää mekaanisesti toisiaan seuraavaksi sarjaksi. Erillisistä kuntouttavista toimenpiteistä on modostettava orgaaninen (ajassa kehittyvä) prosessi, kuntoutusprosessi.

Mitä enemmän kuntoutusta tutkittiin sitä keskeisempään asemaan tuli aika. Siitä kuitenkin on tullut sekä tieteellinen että hallinnollinen ongelma. Osan ihmisistä on vaikea saada ajattelullaan otetta ajasta.

Aika tieteen ongelmana

Newtonilainen fysiikka sisälsi joukon peruslaatuja, joilla ei ollut oikeastaan mitään tekemistä toistensa kanssa: aine, energia, aika, avaruus, gravitaatio. Kappaleita muovasi ja liikutti energia. Tämä tapahtui kolmiulotteisessa avaruudessa, jossa aika tasaisesti virtasi ja kappaleet vaikuttivat toisiinsa vetovoimien. Einstein totesi, ettei tämän tapaisten oletusten varaan rakennettu teoria vastaa havaintoja. Ensiksi hän erityisessä suhteellisuusteoriassaan yhdisti aineen ja energian samaksi laaduksi ja sitten hän yleisessä suhteellisuusteoriassaan yhdisti ajan avaruuteen. Ajasta tuli samanlainen ”ulottuvuus” kuin pituudesta, leveydestä ja korkeudesta.

Einstein joutui toteamaan, että sangen monilla oli vaikeuksia seurata hänen ajatteluaan varsinkin yleisen suhteellisuusteorian kohdal-

la. Ihmiset halusivat pitäytyä esineellisessä ja muuttumattomassa ajattelussa.

Esineissä pitäytyvä ajattelu lähtee pysyvis-
tä, tarkoista määritelmistä. Kuollut esine on
samanlainen nyt ja huomenna. Ajan ollessa
yhtenä muuttujana mukana tulevat määritel-
mien tilalle kuvaukset. Tutkittava ilmiö on
ajanhetkenä t toisenlainen kuin ajankohtana t
+ 1. Aika on muuntanut sitä. Pysyvien mää-
ritelmien sijalle tulevat metamorfoosien ja ke-
hityksen kuvaukset.

Vastaavalla tavalla kuin moderni fysiikka
on maailmankaikkeutta tutkiessaan päätenyt
siihen, että perustana on joukko eri laatuja,
joita ei voida toisistaan käsin — ainakaan vie-
lä — selittää, on ihmistä tutkivat tieteet pääty-
neet siihen, että "mikrokosmos" koostuu
myös eri laaduista. Kuntoutusarvion yhtey-
dessä on luokiteltu ihmistä tutkimuskohteena
pitävät tieteet.

Maailmantapahtumissa laatu on ilmiö, jota
ei voida selittää tai loogisesti päätellä toisista
laaduista. Se voidaan vain havaita. Minkään-
laisista havainnoista ei voida päätellä, että
Australiassa on vompatteja. Näiden eläinten
olemassaolo voidaan todentaa vain havaitse-
malla ne. Loogiselle päättelylle jää uuden laa-
dun syntyminen käsittämättä. Samoin jää ih-
meeksi tai sattumaksi se, että toinen laatu vai-
kuttaisi toiseen. Kuntoutuksessa puhutaan ih-
misestä psyykkis-sosiaalis-ruumiillisena ja
nähdään näiden vaikuttavan toisiinsa, mutta
miten tämä tapahtuu, on arvoitus. Eräs psy-
kosomaattiselle tutkimukselle tarjoutuva
mahdollisuus on lämpö: siitä puhutaan sekä
ruumiin että sielun kielellä samoin termein ja
se on ajassa tapahtuva ilmiö.

Vaikka ajattelussa on edetty näkemään
ajan merkitys, tieteen eturivin takana kulkee
joukko ammatinharjoittajia ja tutkijoita, jot-
ka pitäytyvät puhtaassa esineellisessä ajatte-
lussa. Heille ei vielä ole olemassa metamor-
fooseja eikä kehitystä. Heille on vain määräl-
listä kasvua ja vähentämistä, mutta ajattelu
pystyy kuitenkin kehittymään ja tavoittamaan
ajan.

Ajattelun mahdollisuuksia

Ajattelusta puhuttaessa ajatellaan yleensä loo-
gista päättelyä. Sen säännöt tulivat kehitetyk-
si jo Antiikin Kreikassa, kun Aristoteles löysi
ne. Loogista päättelyä sinänsä ei voida mil-
lään keinoin todistaa oikeaksi, vaan ihminen

tuntee tai havaitsee päättelyn tavoittavan to-
tuuden. Jonkun henkilön kyky päätellä saat-
taa olla hyvinkin vajavaisesti kehittynyt, mut-
ta tästä huolimatta nähdään logiikassa olevan
totuuden tavoittava elementti. Itse logiikkaa ei
aseteta kyseenalaiseksi.

Päättely edellyttää kuolleita lähtökohtatie-
toja, esineitä. Kun niistä muodostetut havain-
not otetaan loogisen käsittelyn pariin, ei enää
kysytä mitä tutkittavissa ilmiöissä havainnon-
teon jälkeen tapahtuu. Niitä käsitellään ikään-
kuin ne eivät muuttuisi. Loogisen käsittelyn
tuloksena voidaan 106 vuotias käskeä perus-
kouluun ja kuollut kuntoutustutkimukseen.

Loogiselle päättelylle vastakkaisena ajatte-
lun ilmenemismuotona esitetään kliininen in-
tuitio tai yleisesti intuitio. Sama henkilö voi
kuitenkin olla sekä hyvä päättelijä että hyvä
käyttämään intuitiota. Intuitiossa on kyse eril-
listen havaintojen kokoamisesta mielekkääksi
kokonaishahmoksi: kuntoutusongelmaksi tai
diagnoosiksi. Suomenkielisellä nimellä intui-
tio olisi kai lähinnä oivallus.

Intuition koulutuksena käytetään yleensä
työnohjausta. Siinä kokenut kollega opastaa
nuorta tulokasta kiinnittämään huomionsa
tärkeisiin yksityiskohtiin. Intuition kyky liit-
tyy myös ihmisen moraaliin. Potilaaseensa en-
nakkoluuloisesti tai vihamielisesti suhtautuva
lääkäri ei saa oikeata intuitiota eikä tavoita
kuntoutusongelmaa. Moraalista puhuminen
ei tosin viime vuosikymmeninä ole ollut sivi-
sitynyttä.

Ajattelu ilmentää itseään myös kuvallisuu-
dessa, imaginaatiossa. Kuntoutusohjaajan on
pystyttävä mielikuvituksessaan luomaan eri-
laisia kuntoutusohjelmia ja sitten arvostele-
maan mikä niistä olisi tässä erityistapauksessa
toteutuskelpoinen. Mielikuvituksen, imagi-
naation käyttö on myös tarpeen metamorfoo-
sin ja kehityksen ilmiöiden näkemisessä. Ne
tavoittaa vain kuvallinen ajattelu. Työnohjaus
tavoittaa yleensä myös tätä puolta, mutta te-
hokkain koulutusmenetelmä on omakohtai-
nen taiteellinen työskentely.

Ihmisen tiedostamiskykyihin kuuluu
myös inspiraatio, täydellinen sulautuminen
johonkin ideaan tai tutkimuskohteeseen.
Silloin kun puhutaan asian olemuksellisuu-
desta, puhutaan inspiraatiosta käsin.

Tutkittavan ilmiön kokonaishahmon ta-
voittava intuitio pystytään melko täsmälli-
sesti selostamaan. Samoin voidaan lähtö-
kohtahavaintojen looginen käsittely esittää
hyvin täsmällisesti ja myös jokin asia imagi-

naationa (esim. eri kansojen luomiskertomukset). Sen sijaan inspiraatiolla tavoitettua olemusta voidaan vain luonnehtia eri puolilta.

Kuntoutus alkoi oivalluksesta eri tieteidен yhdentämisestä ihmisen ongelmien selvittämiseksi. Se on johtanut ajan käsitteen tulemiseen yhä keskeisemmäksi. Ajan myötä kuntoutus on joutunut keskelle ihmisen tiedostamisen kykyjä — tietoteorian perimäisten kysymysten äärelle.

Kuntoutuksen tulevaisuus

Tulevaisuudessa on kolmenlaisia vaihtoehtoja.

Kuntoutus voi alkaa kehittää itseään itsenäisenä tieteenä todeten, ettei se saa vastauksia kysymyksiinsä perustieteiltään. Itsenäisyys todennäköisesti takaisi nopean kehittymisen ja ehkä professuurinkin (missä tiedekunnassa?) ajan kanssa. Kuntoutus kuitenkin joutuisi ristiriitaan oman perusolemuksensa — yhdentämisen — kanssa ja

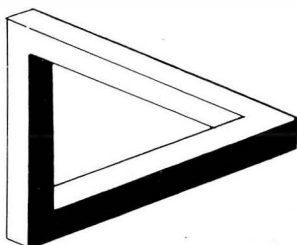
siitä tulisi yksi erikoistiede muiden joukkoon.

Kuntoutus voi myös lakata kehittymästä. Se voi alkaa käyttää vain sitä, mitä perustieteet antavat. Tämä vaihtoehto edellyttäisi kuntoutuksentutkimuksen lopettamista. Kuntoutuksen omaleimaisuus liukenisi ja kuntoutus sulautuisi erikoistieteisiinsä.

Kolmas ja ainoa hedelmällinen vaihtoehto on keskustelu sekä hallinnon että tiedeyhteisön kanssa. Tiedeyhteisön kanssa keskusteltaessa tulee ongelmia, koska monitieteisenä yhdentäjänä se tietää välttämättä joltakin erikoisalalta vähemmän kuin tämän erikoisan asiantuntijat. Hallinnon kanssa keskusteltaessa ongelmana on, että tilastolisten hallintojärjestelmien sijasta (ATK) se puhuu yksilöllisyydestä ja vetoaa sellaisiin tiedostamiskykyihin, joilla ei vielä ole yleisesti tunnustettua sijaa.

Kuntoutuksen ei kuitenkaan tarvitse olla huolissaan tulevaisuudestaan. Aika tekee vääjäämättä työtään ja sekä hallinto että tieteet tiedostavat yhä selkeämmin yhdentäjän tarpeen.

PSYKOLOGIA 1983

VAIHDA KUVIOTA!

6 numeroa vuodessa. Tilaushinta kotimaahan 100 mk, jäsentilaus 80 mk (sis. jäsenmaksun), opiskelijatilaus 50 mk (sis. jäsenmaksun). Irtonumero 20 mk. Tilaukset ps-tilille 9544-2 Snellmaninkatu 9-11, 00170 Helsinki 17. Julkaisija: Suomen psykologinen seura ry.

Markku Rämö:

Torjunta-ainetestien luotettavuus ja julkisuus

Viime vuosina kirjoittelu ja keskustelu torjunta-aineiden myrkyllisyystutkimusten luotettavuudesta on ollut näkyvällä tavalla esillä sekä vaatimus näiden julkisuudesta kasvanut. Aiheen antoi ehkä ennen kaikkea ns. IBT-skandaali Yhdysvalloissa, josta uutiset alkoivat näkyä ja kuulua pohjoismaisissa tiedotusvälineissä 1978. Maailman suurin mm. torjuntamyrkkyjä ja elintarvikkeiden lisäaineita eläinkokein testaava Industrial Biotest Laboratories (IBT) oli kärrähtänyt räikeästä koetulosten kaunistelusta ja niiden tahallista manipuloinnista. Laboratorio jouduttiin sittemmin sulkemaan kokonaan väärinkäytösten laajuuden vuoksi ja eri tuomioistuinkäsittelyjen seurauksena.

Vuonna 1976 Yhdysvaltain luonnonhoitovirasto EPA, joka resurssiltaan lienee myös maailman mahtavin torjunta-aineviranomainen, päätti suorittaa yllätystarkastukset USA:n huomattavimpiin biotestilaboratorioihin. Yllätystarkastukset tehtiinkin kaikkiaan 82 laboratorioon. Näistä kirjoitettiin yhteenvetoluettelo viraston sisäiseen käyttöön vuonna 1978. Tämä pysyi salassa kolmisen vuotta, mutta syksyllä viime vuonna tämä raportti pääsi vuotamaan ruotsalaisen tutkijan ja ympäristönsuojelijan Björn Gillbergin kautta Pohjois-

maiden viranomaisille sekä tiedotusvälineille. Seurasi tieto uudesta skandaalista. Kaikkiaan 25 laboratoriota sai koetoiminnastaan eriasteisia muistutuksia. Joissakin laboratorioissa oli kuten IBT:ssä syyllistytty törkeisiin väärennöksiin. Tuloksia testattavien aineiden aiheuttamiin koe-eläinten syöpäkuolemiin oli poistettu raporteista, tärkeitä osaraportteja hävitetty ja muunneltu. Toisissa laboratorioissa koeolosuhteet olivat alarvoiset jne.

Huomattava osa Suomessakin myytävien torjuntamyrkkyjen ja elintarvikkeiden lisäaineiden myrkyllisyystutkimuksista on tehty amerikkalaisissa laboratorioissa. Vastaavia laboratorioita ei meillä ole. Näinollen meilläkin käytetään ilmeisesti useita kymmeniä torjuntamyrkkyjä, jotka on hyväksytty alarvoisen tai kyseenalaisen tieto-aineiston pohjalta.

Suomessa on kaupan yli 300 torjuntamyrkkyvalmistetta niiden vuosittaisen myynnin liikkeessa reippaasti yli 100 miljoonassa markassa. Myrkkyjen tehoaineita myydään vuodessa noin 2,5 miljoonaa kiloa. Elintarvikkeiden lisäaineita on käytössä noin 200.

Suurin torjuntamyrkkyjen kuluttajaryhmä on maanviljelijät. Viljelijäväestö on myös altistuvien ryhmä näille aineille. Huo-

mattavasti lievemässä muodossa torjuntamyrkyille altistuvat myös kuluttajat jäämiä sisältävien elintarvikkeiden välityksellä.

Suomessa on käytössä myös kymmenisen syöpäsairauden vaaraa aiheuttavaa torjuntamyrkkyä. Tällaisia ovat mm. benomyyli, heksakloorietaani, klorobentsilaatti, kvintotseeni, manebi, nitrofeeni, zinebi, parationi ja lindaani. Mm. nämä löytyvät Työterveyslaitoksen uusimmasta syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien aineiden luettelosta. Lainsäädännössämme aine luokitellaan syöpäsairauden vaaraa aiheuttavaksi, jos sen on osoitettu epidemiologisista näytöistä aiheuttavan syöpää ihmiselle, tai jos aineen on eläinkokein todettu aiheuttavan syöpää edellyttäen, että altistustapa ja -määrä ovat sellaisia, että niiden perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä altistumisen seurauksista työympäristössä. Luetteloon ei sisällytetä aineita, joiden pelkäästään tilastollisissa vertailuissa on todettu käyttäjäryhmilleen aiheuttavan syöpävaaran. Esimerkkinä tällaisesta aineesta mainittakoon meillä yleisimmin käytetty rikkaruohomyrky MCPA, jonka ruotsalaisissa tilastollisissa vertailuissa on todettu aiheuttaneen ainetta ruiskutta-neissa viljelijöissä kasvavan riskin sairastua ns. pehmytelinsyöpiin.

Kun ottaa huomioon syöpäsairauksien vakavuuden ja yleisyyden, olisikin kaikilla sektoreilla määrätietoisesti pyrittävä tiukennuksiin syöpää aiheuttavien aineiden käytössä työympäristössä ja luontoon levittämässä. Maailman Terveysjärjestön asiantuntijoiden mukaan 80 - 90 % kaikista syöpätapauksista aiheutuu ulkoisista tekijöistä, joista puolestaan ihmisen tuottamat kemialliset aineet muodostavat huomattavan osan. Syöpäsairauden vaaraa aiheuttaviksi aineiksi pitäisi luetella myös aineet, joiden esimerkiksi tilastollisin vertailutuloksien voidaan epäillä aiheuttavan syöpää. Eihän esimerkiksi isorokkorokotuksissakaan aikanaan olla päädytty rokottamaan vain riskiryhmiä, vaan varmuuden vuoksi ja totaalisesti tuloksiin pääsemiseksi kaikki kansalaiset. Jos oltaisiin yhtä johdonmukaisia taistelussa syöpää vastaan, poistettaisiin kaikki kemikaalit, joiden edes epäillään aiheuttavan tätä pelättyä tautia.

Työssään torjuntamyrkkyä käyttävän viljelijän työterveyden kannalta on erityisen tärkeää että aineiden luonne kerrotaan riittävän tarkasti ja koristelematta, ja että suojautumi-

sesta annetaan riittävän painokkaat ohjeet. Viljelijän muistuttamiseksi siitä, että torjunta-aineet suurimmaksi osaksi ovat myrkyllisiä aineita, olisikin asiallisinta puhua yleisesti torjuntamyrkyistä. Tiettyjen alojen edustajat ovat kyllä ilmaisseet närkästyksensä myrkytermistä, jopa torjunta-ainetermistäkin, ja vaatineet että olisi puhuttava kasvinsuojeluaineista. Tällöin viljelijälle annetaan kuitenkin harhauttava kuva aineiden luonteesta; ne saavat jonkinlaisen elämään myönteisesti vaikuttavan eliksiirin leiman. Aika yleiseksi levinneestä kasvinsuojeluaine-termistä olisikin kii-reesti päästävä eroon. Kansainvälisessä kielenkäytössä torjunta-aineita nimitetään biosideiksi, elämän hävittäjiksi tai tuhoaineiksi.

Torjuntamyrkkujen, elintarvikkeiden lisä-aineiden, lääkkeiden ja teollisuuskemikaalien myrkyllisyystutkimusten suhteen aineiden valmistajilla ja maahantuojilla sekä viranomaisilla on tietomonopoli. Näitä eivät sivulliset kansalaiset, tutkijat tai yhteisöt pääse kontrolloimaan.

Kopioita esimerkiksi glyfosaatin ja MCPA:n myrkyllisyystutkimuksista ei pyydetäessä luovutettu perhe- ja pienviljelijöiden edustamalle järjestölle Asutus- ja maatilatalousliitolle ja allekirjoittaneelle. AML on tahtonut panna kortensa kekoon viljelijän kemiallista työturvallisuutta käsittävässä asiassa välittömästi saatuaan haltuunsa EPA-raportin Björn Gillbergiltä. AML järjesti myös yli vuosi sitten yhdessä Suomen Luonnonsuojeluliiton kanssa tiedotustilaisuuden, jossa Gillberg paljasti testiväarennösten laajuuden suomalaisille tiedotusvälineille sekä viranomaisille.

AML tahtoi viime syksynä haltuunsa kopiot glyfosaatin ja MCPA:n myrkyllisyyden selvittämiseksi tehdyistä tutkimuksista, joiden perusteella aineille on annettu myyntilupa. Lääkintöhallitus ilmoitti ettei tutkimuksia voida luovuttaa, koska ne sisältävät torjunta-aineiden valmistajien liike- ja ammattisalaisuuksia. AML pyysi tämän jälkeen tarkemmat perustelut miksi lääkintöhallitus oli luokitellut pyydetty kokeet salassa pidettäviksi, ilmoittaen että oman tulkintansa mukaan AML katsoo pyydetty kopiot julkisiksi. Lääkintöhallitus vastasi ettei AML:llä ole oikeutta saada pyytämäänsä tietoja ja selvityksiä, joita on pidettävä torjunta-ainelain 9 §:n tarkoittamina elinkeinon harjoittajan liike- ja ammattisalaisuuksina ja että kyseessä olevat asiakirjat ovat yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 9 §:n 1 momentin nojalla salassa pidettä-

viä.

Tyytymättöminä lääkintöhallituksen päätökseen AML sekä allekirjoittanut valittivat 18.5. tänä vuonna KHO:een esittäen että KHO kumoaisi lääkintöhallituksen päätöksen ja velvoittaisi lääkintöhallituksen luovuttamaan pyydetty kopiot.

Laissa yleisten asiakirjain julkisuudesta on eräs yleisen edun ajamista tarpeettomasti hankaloittava kohta. Lain mukaan vain luonnollisella henkilöllä, ei siis yhdistyksellä tai muulla yhteisöllä ole oikeutta saada tietoa yleisestä asiakirjasta, joka on julkinen. Tästä on olemassa KHO:n ennakkopäätös. Tämä lainkohta kaipaisi korjaamista, sillä vaativathan laajaperäiset yleishyödylliset tai yleistä etua ajavat selvitykset ja niihin vaadittavat yleiset asiakirjat miltei poikkeuksetta yhdistyksen tms. resursseja ja taustavoimaa.

AML:n kopiopyyntöön lääkintöhallitus ei kuitenkaan vastannut kielteisesti edellämainittuun lainkohtaan vetoamalla, vaan luovutti joukon muita pyyntöön liittyviä asiakirjoja.

On kohtuutonta ja oikeudentajun vastaista että jonkin torjuntamyrkyn tai elintarvikkeen lisäaineen syöpävaikutus tai muu myrkyllisyys luokitellaan valmistajan ammatti- tai liikesalaisuudeksi. Kohtuullisena ja oikeudentajun mukaisena sen sijaa voidaan pitää viljelijän tai kuluttajan tai heidän edustajiensa oikeutta tarvittaviin asiakirjoihin tutustuen saada tieto minkälaisen työturvallisuusriskin tai jäämistä aiheutuvan riskin nämä kemikaalit aiheuttavat. Mikä ei ole kohtuus, ei voi olla lakikaan, sanovat juristit.

Torjunta-aineiden valmistajat ja maahan-tuojat ovat perustelleet myrkyllisyystutkimusten salassapitoa sillä, että tutkimukset ovat heidän kustantamiaan ja siten heidän omaisuuttaan ja sillä että niiden teettäminen maksaa miljoonia tai kymmeniä miljoonia markkoja. He ovat myös verranneet salassapidon oikeutusta yksityiseen talonrakentajaan, joka ei mielellään halua päästää ketä tahansa sisään. Eiköhän käytännössä kuitenkin ole niin, että moni joka onnistuu rakentamaan tai rakennuttamaan hyvän talon, mielellään esittelee luomustaan niin julkisesti kuin taitaa. Ja eiköhän jonkinlaisena aste-erona näiden asioiden välillä ole se, että myrkyjen vaikutukset heijastuvat suoraan ehkä noin 200 000 viljelijään Suomessa ja epäsuorasti meihin kaikkiin, kun taas yksittäisen talon vaikutukset rajoittuvat lähinaapureihin.

Salassapidon varsinaisena perusteena val-

mistajat ja maahantuojaat ovat pitäneet sitä, että kilpailevat yritykset saisivat ilmaiseksi toisten teettämät kalliit tutkimukset ja parantaisivat näin ansiotta kilpailukykyään. Eikö tällaisen oikotien hyväksikäyttö voitaisi ehkäistä sillä, että torjunta-aineviranomaiset päättäisivät vaatia jokaiselta myyntiluvan hakijalta niiden itse kustantamat myrkyllisyystutkimukset? Hallitusmuodon 6 §:n mukaan ”Jokainen Suomen kansalainen olkoon lain mukaan turvattu *hengen*, kunnian, henkilökohtaisen vapauden ja omaisuuden puolesta”. Turva terveydestä ja sen säilyttämisestä on mielestäni katsottava osaksi hengen turvaa. On syytä kysyä, kuinka paljon tätä turvaa heikentää torjuntamyrkyjen käytön kymmenkertistuminen 30 vuodessa. Eikö hallitusmuoto tältä osin jo määrää näiden aineiden myrkyllisyystutkimukset julkisiksi?

Ihmissen tuottamat kemialliset aineet ja epäpuhtaudet työympäristössä, ravinnossa, maassa, ilmassa ja vedessä muodostavat nyky-yhteiskunnassa syyt monenlaisiin sairauksiin. Syöpäsairaudet muodostavat näistä ehkä vakavimman uhan. Kun noin joka neljäs suomalainen kuolee nykyään syöpään, ja kun 80 - 90 % syöpätapauksista ehkä meilläkin johtuu ulkoisista tekijöistä, joista päälimmäisenä kemikaalit, näyttää edessä olevan esimerkiksi kaikkia rokotuksia mittavampi haaste, jossa lääkinnällisten keinojen lisäksi tarvitaan kaikkien sektoreiden yhteistyötä. Vastuu näyttää lepäävän niin teollisuudessa, kaupassa, maa- ja metsätaloudessa, ympäristönsuojelijoiden, viranomaisten kuten lääkärinkunnan käsissä. Jotta jokainen sektori voisi tehokkaasti toimia tämän kansanterveyden pelonaiheen vähentämiseksi ja muullakin tavalla osallistua rakentavalla tavalla kansanterveyteen, tarvitaan ennen kaikkea rakentavaa yhteistyötä viranomaisten, lääketieteellisen ja toksikologisen asiantuntemuksen ja eri sektoreiden välillä. Kemikaalien myrkyllisyystutkimusten julkisuus on vain eräs vaikkakin tärkeä rakennuskivi tehokkaan yhteistyön mahdollistamisessa. Erityisen tärkeää on nykyisen tietomonopolin sekä kemikaalien vaikutusta ja toksikologiaa koskevan asiantuntemuksen laajentaminen siten että asiantuntemus olisi helposti myös eri sektoreiden ja kansalaisjärjestöjen käytettävissä. EPA-raportti on selvä osoitus siitä että alan asiantuntijat ovat aivan liian harvassa ja että kontrolliin on panostettava nykyistä laajemmassa mittasuhteessa.

Kai Savolainen:

Torjunta-aineiden aiheuttamat terveysriskit

Torjunta-aineet ovat aineita tai valmisteita, joita käytetään maa- ja metsätaloudessa. Lisäksi niitä käytetään suojaamaan maa- ja metsätalouden tuotteita sekä kotitalouksissa tuholaisten torjuntaan. Kaikille lienee tuttu esimerkiksi karpästen torjuntaan tarkoitettu RAID.

Torjunta-aineilla halutaan estää tuhoeläinten, rikkakasvien, tuhositien ja kasvitautien hyötykasveille aiheuttamia vahinkoja. Tässä suhteessa tärkeimpiä hyötykasveja ovat eri viljat, peruna, vihannekset ja hedelmät. Torjunta-aineita ovat myös kasvunsäätet. Niillä lyhennetään ja vahvistetaan eri viljalajien kورتta ja ehkäistään viljojen lakoontumista.

Yleinen kehityssuunta kaikkialla maailmassa on, että torjunta-aineiden valikoima kasvaa ja että niiden käyttö lisääntyy. Suomessa torjunta-aineiden käyttö on viimeisten 30 vuoden aikana yli 10-kertaistunut ja on tällä hetkellä noin 2500 tonnia tehoaineiksi laskettuna. Muissa Pohjoismaissa käytetään vuosittain tehoaineita Ruotsissa noin 5000 tonnia, Tanskassa 6000 tonnia ja Norjassakin 1500 tonnia.

Torjunta-aineita käytetään, koska ne parantavat satotuloksia ja aiheuttavat siten taloudellista hyötyä käyttäjälleen ja tuottajalleen. Maailman ravinnon tuotantoa on myös pystytty lisäämään hehtaaria kohti laskettuna. Esimerkiksi Japanissa riisin hehtaari tuotto kasvoi nelinkertaiseksi vuodesta 1940 vuoteen 1965. Tämä johtui paljolti torjunta-aineiden käytöstä. Yhdysvalloissa on puolestaan arvioitu, että satotulokset hehtaaria kohti laskivat noin 20-30 %, jos torjunta-aineiden käytöstä kokonaan luovuttaisiin.

Torjunta-aineiden käytön lisääntyminen on johtanut toisaalta ihmisten kemikaalikuorman kasvamiseen ja aiheuttanut haittoja ympäröivälle luonnolle. Esimerkkeinä tästä ovat elohopeapeittausaineet ja DDT. Niiden haitalliset vaikutukset ympäristölle ja ihmisille ovat johtaneet useissa maissa niiden käytöstä luopumiseen tai voimakkaisiin käytön rajoituksiin. Kehitysmaissa on eräissä tapauksissa ollut seurauksena torjuttavien tuhohyönteisten vastustuskyvyn kehittyminen niiden torjuntaan käytetyille aineille. Tämä on voinut johtaa myrkyllisempien aineiden käyttöönottoon ja ihmisille koituvien terveysriskien kasvuun. Onpa myös väitetty, että WHO:n vaikeudet sen malarian torjuntaohjelmassa johtuisivat osittain torjunta-aineista. Tautia levittävät hyönteiset ovat tulleet vastustuskykyisiksi torjunta-aineille.

Kontrolloimaton torjunta-aineiden käyttö, usein juuri kehitysmaissa, aiheuttaa ongelmia nykyään myös teollisuusmaissa. Syynä on se, että kasvava osa meidän käyttämistämme elintarvikkeista tuodaan kehitysmaista. Tästä johtuu osittain teollistuneiden maiden väestön lisääntynyt torjunta-aineiden saanti. Tämä kehitys yhdessä torjunta-aineiden aiheuttamien ympäristöongelmien ja myrkytysepidemioiden kanssa on johtanut useissa maissa, myös Suomessa, huomattavasti kiristyneeseen torjunta-aineiden käytön ja saannin viran omaisvalvontaan.

Suomessa on tällä hetkellä markkinoilla runsaat 300 torjunta-ainevalmistetta. Ne sisältävät yhteensä noin 150 erilaista tehoainetta. Pääosan Suomessa käytetyistä torjunta-aineista muodostavat rikkakasvien torjunta-aineet, kasvitautien torjunta-aineet sekä kasvunsäätet. Suuri osa torjunta-aineista kuuluu myrkkylain mukaisiin myrkkyyhin. Hyvän torjunta-aineen vaatimuksina ovat hyvä teho sekä mahdollisimman vähäinen myrkyllisyys ihmisille, eläimille ja muulle luonnolle.

Suomessa torjunta-ainetta saa myydä tai käyttää vasta kun *Lääkintöhallitus* ja *Kasvin-suojelulaitos* ovat sen hyväksyneet. Lääkintöhallitus valvoo, että torjunta-aine ei aiheuta terveyshaittoja ihmisille eikä eläimille. Kasvin-suojelulaitos puolestaan varmistaa, että kyseisen aineen käyttöteho on riittävä ja että se ei aiheuta liian suuria jäämiä elintarvikkeisiin.

Lääkintöhallituksen *toksikologia-asiantuntijaryhmä* antaa lausunnon kaikkien uusien torjunta-aineiden myrkyllisyydestä. Se tekee myös tarvittaessa vanhojen torjunta-aineiden myrkyllisyyden uudelleen arviointia. Kyseisessä asiantuntijaryhmässä on toksikologian eri alojen asiantuntijat sekä virkamiehet edustettuina. Kun *Kansanterveyslaitoksen ympäristöhygienian ja -toksikologian osasto Kuopiossa* saa käyttöönsä riittävät voimavarat, torjunta-aineiden myrkyllisyyden ja niiden aiheuttamien terveysriskien arviointimahdollisuudet paranevat olennaisesti.

Nykyisin edellytetään, että viranomaisten hallinnolliset päätökset eri kemiallisten aineiden käytöstä perustuvat tuoreisiin ja luotettaviin tutkimuksiin. Torjunta-aineiden kohdalla tämä on hyvin luonnollista, koska me kaikki saamme niitä ravintomme mukana. Torjunta-aineiden myrkyllisyyden arviointia vaikeuttaa se, että niille altistuminen ravinnossa saatavista torjunta-ainejäämistä on yleensä varsin vähäistä, mutta toisaalta hyvin yleistä. Keskeisiä eivät ole suurten torjunta-ainemäärien aiheuttamat välittömät myrkytykset, vaan ravinnon vähäisten torjunta-ainepitoisuuksien mahdollisesti aiheuttamat pitkäaikaiset terveydelliset haittavaikutukset. Tällaisia ovat ennen muuta torjunta-aineiden mahdollinen kyky aiheuttaa syöpää, perimäaineksen vaurioita, epämuodostumia tai huonontaa lisääntymiskykyä.

Tärkeitä ovat myös niiden mahdolliset ärsyttävät ja etenkin herkistävät vaikutukset.

Millaisia myrkyllisyystutkimuksia sitten vaaditaan torjunta-aineen myyntiluvan myöntämiseksi. Tärkeimmät ovat:

1. Väitön myrkyllisyys kahdella eläinlajilla tutkittuna
2. Viivästynyt myrkyllisyys (jyrsijä, koira)
3. Pitkäaikainen myrkyllisyys (jyrsijät, koira)
4. Kyky aiheuttaa syöpää (karsinogeenisuus)
5. Kyky aiheuttaa perimävaurioita (mutageenisuus)
6. Kyky aiheuttaa epämuodostumia (terato-

geenisuus)

7. Vaikutukset lisääntymiskykyyn
8. Herkistävät ja ärsyttävät ominaisuudet
9. Aineenvaihdunta eri eläinlajeilla (jyrsijät, koira)

Tämän lisäksi pidetään tärkeinä tutkimuksia, joilla selvitetään aineen myrkyvaikutuksia linnuille, kaloille sekä pölyttävälle hyönteisille.

Vaadittavien myrkyllisyystutkimusten kirjo on siis laaja. Vaikeutena ovat varsinkin pienten pitoisuuksien myrkyvaikutusten arviointi eläinkokeista ihmisiin.

Tutkimukset saattavat olla myös huonosti tehtyjä tai oleellisiakin tutkimuksia saattaa puuttua. Torjunta-aineet herättivät julkisuudessa yleistä mielenkiintoa ja huolestumista, kun niin sanottu EPA-raportti julkistettiin syksyllä 1981. Sen mukaan eräiden yhdysvaltalaisen laboratorion tutkimukset olivat epäluotettavia. Eräät, kuten Industrial Bio-Test laboratorio, olivat syyllistyneet myös tutkimustulosten väärentämiseen. Suomessa ja Kanadassa on käynnistetty varsin laajat selvitystyöt tämän raportin ja eräiden muiden ilmenneiden epäselvyyksien takia. Suomessa tutkimus on vielä kesken ja valmistunee tämän vuoden loppuun mennessä. Muista Pohjoismaista nimenomaan Norja on ryhtynyt toimenpiteisiin lähinnä IBT:n suorittamien tutkimusten suhteen.

Kun arvioidaan jonkin torjunta-aineen väestölle aiheuttamaa terveysriskiä, tarvitaan luotettavien myrkyllisyystutkimusten lisäksi koko joukko muuta tietoa. Käyttäkäämme esimerkkinä vaikka viljojen rikkakasvien torjunta-aineita. Keskeiset riskinarvioinnissa tarvittavat tiedot ovat:

1. Kattavat myrkyllisyystutkimukset
2. Tiedot torjunta-aineen jäämistä eri elintarvikkeissa (mg/kg)
3. Kyseisen aineen vuosittainen käyttömäärä (tonnia)
4. Kyseisen aineen käytön laajuus ja käyttö-tarkoitukset:
 - kuinka paljon rehuviljalle
 - kuinka paljon leipäviljalle
 - kuinka paljon siemenviljalle
5. Elintarvikekohtaiset käyttömäärät asukasta kohti vuodessa (kg)

- elintarviketta/asukas/vuosi)
6. Tuontielintarvikkeiden torjunta-
ainejäämät
7. Erityisten väestöryhmien huomiointi (lap-
set, kasvissyöjät)

Näiden tietojen perusteella voidaan päästä luotettavaan arvioon eri torjunta-aineiden suhteen. On selvää, että tästä tavoitteesta ollaan vielä kaukana, koska kyseisten tietojen kerääminen on tavattoman työlästä, tiedot ovat usein vaikeasti saatavia ja koska resurssit ovat toistaiseksi tavattoman niukat.

Näiden vaikeuksien poistamiseksi eri Pohjoismaat ovat ryhtyneet keskinäiseen yhteistyöhön. Tarkoituksena on käyttää tehokkaammin eri maiden yleensä niukkoja asiantuntijaresursseja. Tällaista yhteistyötä tehdään arvioitaessa torjunta-aineiden aiheuttamia terveysriskejä sekä koko väestölle että torjunta-ainetyöntekijöille, joita ovat maanviljelijät ja teollisuuden työntekijät sekä osaikaiset torjunta-aineiden ruiskuttajat. Seuraavassa on kuvia yhteispohjoismaisesta mekanismista, jolla arvioidaan torjunta-aineista väestölle koituvia terveysriskejä. Tähän mennessä tällainen arvio on tehty muun muassa benomyylistä, joka on kasvitautien torjunta-aine, lindaanista, joka on tuhoeläinten torjunta-aine, parakvatista, joka on rikkakasvien torjunta-aine ja klormekvattikloridista, joka on kasvunsääde. Suomen tehtävänä on ensi kesään mennessä suorittaa arvio kasvitautien torjunta-aineisiin kuuluvista ditiokarbamaateista.

Benomyylistä on todettu, että se saattaa aiheuttaa perimävaurioita ja syöpävaaraa. Sen takia on esitetty, että sen käyttöä tulee rajoittaa niin, että elintarvikkeisiin ei jää lainkaan benomyylijäämiä. Vaihtoehtoisia aineita benomyylin käytölle ovat juuri ditiokarbamaatit. Nähtäväksi jää, ovatko ne edullisempi vaihtoehto. Kysymys on sikäli mielenkiintoinen, että Elinkeinohallituksen tuoreen selvityksen mukaan juuri näiden aineiden keskimääräinen vuotuinen saanti asukasta kohti on huomattavinta, kuten kuvioista ilmenee.

Viime aikoina on esitetty kritiikkiä sen takia, että torjunta-aineiden myrkyllisyystiedot ovat pääosin salaisia. Tämä johtuu siitä, että torjunta-aineiden myrkyllisyystutkimukset ovat torjunta-aineiden valmistajien teettämiä ja siten niiden omaisuutta. Kyseiset tutkimukset eivät joudu lainkaan tieteellisen kritiikin kohteeksi tai julkisuudessa arvioitaviksi. On luonnollista, että tämä herättää epäluuloja,

varsinkin ilmi tulleiden torjunta-aineiden myrkyllisyystutkimusten testiväärennösten jälkeen. Tällä hetkellä torjunta-aineiden käytön valvonta ja myrkyllisyyden arviointi ovat Suomessakin olennaisesti tehostuneet. Kehitystä tässä suhteessa on siis tapahtunut ja ilmeisesti lähitulevaisuudessa resurssipulaan saadaan olennaista helpotusta.

Torjunta-aineiden myrkyllisyys- ja riskinarviot tehdään Suomessa tällä hetkellä edelleen puutteellisin virkamiesvoimin, osittain tilapäisin tutkijaresurssein ja eri alojen asiantuntijoiden työpanosta heidän oman työaikansa ulkopuolella hyväksi käyttäen. Luvassa olevista parannuksista huolimatta toimenpiteiden kiihtyminen olisi perusteltua. Pysyvien vakanssien tarve torjunta-aineiden myrkyllisyys- ja riskin arviointiin kykenevälle tutkimushenkilökunnalle on ilmeinen. Luonnollinen sijoituspaikka tällaiselle henkilökunnalle olisi *Kansanterveyslaitoksen ympäristöhygienian ja -toksikologian osasto*.

Torjunta-aineiden myrkyllisyystietojen julkisuuden lisääminen puolestaan puhdistaisi ilmaa kysymyksen ympäriltä. Tällainen toimenpide on mahdollinen torjunta-aineiden valmistajien liikesalaisuutta loukkaamatta ja kuitenkin tinkimättä oleellisten tietojen julkistamisesta. Aivan äskettäin arvovaltaisessa amerikkalaisessa Science-lehdessä oli uutinen, jonka mukaan Yhdysvalloissa torjunta-aineiden myrkyllisyystietojen julkisuutta aivan oleellisesti lisättiin. Tuntuu todennäköiseltä, että tällaiseen ratkaisuun voitaisiin päästä myös Suomessa torjunta-aineiden maahan-tuojien ja heidän päämiehiensä kanssa neuvottelemalla. Luonnollisesti *Lääkintöhallitus* myös torjunta-aineiden terveysvaikutuksia valvovana viranomaisena on tässä kysymyksessä avainasemassa.

Huolimatta edellä esitetyistä ongelmista on aihetta todeta, että kehityksen suunta Suomessa torjunta-aineiden suhteen on kohti parempaa. Myrkyllisyyden ja riskinarviointityöhön on pikaisesti lisäresursseja luvassa. Torjunta-aineiden haittavaikutusten valvonta ja arviointi ovat tehostuneet. Tietomme torjunta-aineiden terveydellisistä haitoista ovat lisääntyneet ja johtaneet hallinnollisiin toimenpiteisiin. Eri hallinnonalojen joustava yhteistyö on myös luonnollisesti omiaan nopeuttamaan myönteistä kehitystä. Kannattaa myös muistaa, että perustellun kansalaismielipiteen merkitys tässä, kuten muissakin kysymyksissä, on ensiarvoisen tärkeä.

Juha Jaatinen:

Väkivallan kuolleisuus

Kuolleet kuolleista kuolleille kynäilevät
sanat kuolleisuutta hyväilevät
ja nykytotuus on matala
se ei piittaa luonnonlaeista
se kasvaa valheista
kun enemmistöihminen esiintyy totuudellisenä
tapahtuu totuus lopullisena
ei tästä suosta
noin vain nousta

Väkivaltainen sivuuttaa ristiriitaisuuden
väkivaltainen tavoittaa varmuuden
nämä varmuuden tavoittajat
nämä elämänsivuuttajat
elämänpoistajat!
elämällekostajat!
nähkää lainalaisuutenne!
nähkää kuolleisuutenne!
ylittäkää itsenne!
löytäkää totuutenne!
eläkää! eläkää!
olkaa kuolemanvastustajia!
olkaa kuolleisuudenvihaajia!

Mutta yhä kuulen
jo kuullun totuuden
kuolleet kuolleista kuolleille kynäilevät
sanat kuolleisuutta hyväilevät
ei tästä suosta
noin vain nousta

Ensio Miettinen:

Henkinen maailma — mekaaninen maailma

Viime aikoina on myös liikkeenjohdon piirissä kiinnitetty lisääntyvää huomiota ns. henkisen maailman ja henkisen organisaation ilmiöihin. Seuraavassa omia näkemyksiäni otsikon teemasta.

Käyttämälläni ilmauksilla, henkinen ja mekaaninen maailma, ei ole mitään tekemistä ilmausten ”henkinen ja ruumiillinen työ” kanssa. Tunnen ns. ruumiillisen työn tekijöitä, jotka ymmärtävät henkiseen maailmaan kuuluvia ilmiöitä ja osaavat liikkua tällä alueella ja toisaalta akateemisesti koulutettuja, joille henkinen maailma tuntuu olevan täysin vieras. Mekaaninen maailma, josta tekstissäni puhun, on tavallaan osa rationaalista maailmaa eli järjen, loogisen ajattelun, konkreettisten asioiden ja esineiden maailmaa, jonka perusteet muodostavat järjestelmäarvot. Voitaisiin tehdä seuraava ajattelumalli liike-elämään sovellettuna

- strateeginen maailma
- henkinen maailma
- rationaalinen maailma
 - systeemien maailma
 - mekaaninen maailma

Tietenkin eo. malli on informatiivinen ja todellisessa elämässä ovat edellä olevat maailmat sisäkkäin ja ristikkäin. Yritysmaailma tarvitsee rationaalista maailmaa, mutta samalla on ainainen vaara vaanimassa, että systeemit ja mekaaninen maailma näivettävät henkisen maailman. Minusta tuntuu, että näin on meille länsimaissa tapahtumassa paitsi yrityksissä myös yhteiskunnassa. Liikkeenjohdon piiristä systeemimaailman alueelle kuuluvat mm. tieteellinen liikkeenjohto eli management science. Yksinkertaistaen voisi sanoa, että aivojen vasen lohko kommunikoi ja toimii rationaalisen maailman kanssa. Vastaavasti olisi henkinen maailma irrationaalinen alue, jonka tajuamiseen tarvitaan erityisesti myös aivojen oikean lohkon toimintaa. Henkiset arvot ovat henkisen maailman perusrakennneosia.

Erikaisen tärkeitä ovat aidot ihmissuhteet ja tunteet, yleisesti ilmiöt, joita ei sinänsä voi kuvata luonnontieteellisin menetelmin. Ne vain joko ovat tai eivät ole. Usein niitä kuvataan kaunokirjallisuudessa ja muissa taiteissa. Tiedemies tai munkki saattaa hyvinkin olla henkinen, mutta jos hän on vetäytynyt henki-

seen lokeroon, ei hän liiku henkisessä maailmassa, mihin kuuluu ihmisten kanssa eläminen ja oleminen. Kuitenkin esimerkiksi kokoukset, suuret juhlat yms. eivät yleensä ole henkisiä siinä mielessä, jota tarkoitan, vaan pikemminkin puhtaasti mekaanisia. Poikkeus lienee ollut mm. lestadiolaisten päivät Oulussa. Esimerkiksi Khomeinin vallankumous oli selvästi henkinen ilmiö, jopa mystinen. Shaa-hin tarkoitus oli muuttaa Iran länsimaisemmaksi, minun käsitteistössäni rationaalisemmaksi, mutta samalla mekaanisemmaksi maailmaksi.

Erittäin hyvän ilmenemismuodon henkiselle ja mekaaniselle maailmalle voi löytää perheen piiristä. Perheen varallisuus yms. kulissit voivat antaa ulospäin onnellisen perheen kuvan. Tällöin on kyseessä mekaaninen maailma. Perheen henkinen maailma seinien sisällä voi olla hyvinkin tulehtunut joko kokonaan tai jonkin perheenjäsenen suhteen. Lapset ja nuorisot liikkuvat tässä mielessä usein erilaisessa henkisessä maailmassa. Nuoren ihmisen tunteiden kuori on vielä ohut ja läpäisevä. Vasta iän mukana viisaus ja kokemus lisääntyy, mutta samalla uhkaa tunteiden panssaroituminen erikoisesti kulttuuriympäristöissä, joissa järjestelmäärvot hallitsevat. Näin mekaanisen maailman vaara laajenee. Myös yritysorganisaatiossa on selvästi nähtävissä henkisen ja mekaanisen maailman erot. Mielestäni liian moni suomalainen yritys on mekaanisessa tilassa: yritysmaailman ongelmat koetaan ratkoa liikkeenjohtotieteiden avulla. Henkisen maailman olemassaolo unohtetaan, yritysjohto ei syystä tai toisesta sitä tiedosta tai näe. Johtajien ambitio-, status- ja vallantauti ovat parhaita keinoja saada yritys mekaaniseen tilaan. Henkisesti voimakas ihminen saa karismaa ja hänen ympärilleen syntyy henkinen voimakenttä. Näitä ihmisiä tarvitaan uutta luotaessa, mutta ennemmin tai myöhemmin tämä osuus toiminnassa vähenee, jolloin yhteisön mekanisoituminen lisääntyy. Entisestä sankarista tulee esiin mitalin toinen puoli.

Tästä voitaisiin siirtyä ajatukseen, että jokaisen ihmisen ympärillä on tällainen henkinen voimakenttä suurempana tai pienempänä, terveempänä tai sairaampana. Sitä ei voi kuvata rationaalisin keinoin, se pikemminkin muistuttaa ”henkistä auraa.”

Tämän kentän voimanlähde voisi verrata akkumulaattoriin. Sille on tyypillistä, että se purkautuu, ja että sitä voidaan ladata. Esi-

merkiksi miehen ja naisen välisessä suhteessa erilläänolo saattaa ladata ”akkua” ja jatkuva yhdessäolo taas purkaa sitä. Akkua voidaan pikaladata, mutta se yleensä pienentää akun kestoikää. Vastaava ilmiö on myös henkisessä maailmassa esimerkiksi alkoholilla pikaladaten. Samaan pikalataukseen kuuluu monesti ympäristön miellyttäminen, negatiiviset kompromissit yms. Taide, kulttuuri ja luonto ovat henkisen akun aitoja lataajia, mutta ennen kaikkea sitä ovat tunnepohjaiset ihmis-suhteet. Myös uskonnot kuuluvat lataajiin.

Yritysorganisaatiossa on avainasemassa organisaatioilmasto, jonka lähinnä luo ylin johto. Tämän jälkeen tulevat vertikaaliset, horisontaaliset ja poikkiorganisaatioissa (laatu-piirit;) olevat yhteistoimintasuhteet. Samalla sen jäseniä on kunnioitettava myös yksilöinä. Pelkotilat ja epäluulot ovat pahin este henkisen ilmaston syntymiselle sekä osallistumisen ja luovuuden jarru.

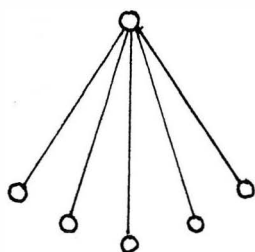
Havaintojeni ja kokemuksieni perusteella olen päättänyt tulokseen, että henkinen voimakenttä on parhaiten harmoniassa, kun ihmisen tahto, tunne ja ajattelu ovat toiminnassa siten, ettei mikään niistä ole saanut ylivaltaa.

Kaikille lukijoille lienee tuttu ns. pyramidiorganisaatorakenne, joka esiintyy puhtaimmillaan armeijassa. Pyramidiorganisaatio vaatii tietenkin esimieheltä voimakastahtoisuutta. Samalla on kuitenkin aina ambitiotaudin muodossa vaanimassa vaara, että johtajan henkinen kenttä vinoutuu ja organisaatio tai sen jokin osa joutuu mekaaniseen tilaan.

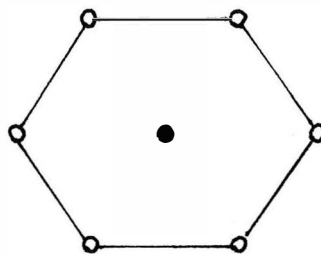
Ns. hexagonaalinen organisaatio, jossa esimies on monikulmion keskellä, on yhteistoimintaa kehittävä ja kannustava, mutta vaatii esimieheltä erittäin paljon, erikoisesti hänen henkiseltä kentältään. Molempien eo. organisaatiomallien yhdistelmän esimerkki johtajuudesta meillä on Koskelassa Tuntemattomasta sotilaasta.

Minun mielestäni aidossa henkisessä yritysorganisaatiossa on tilanteen mukaan vaihdeltava pyramidi- ja hexagonaalista organisaatiota sekä niiden yhdistelmiä.

Henkisen maailman ilmiöitä olen käsitellyt kirjassani ”Johtajavaltaisuudesta matalaan profiiliin”. Niihin ei ole tässä enää tarvetta mennä lähemmin. Ihminen, jolla on henkistä silmää nähdä toisen ihmisen henkinen kenttä ja henkinen maailma, ei varmaan tarvitse enempiä selvityksiä siitä, mitä tarkoitan. Ihminen, jolta tämä silmä puuttuu, ei ymmärrä, vaikka jatkaisin selittämistä. Ihmisiä, joiden

pyramidimalli

hexagonaalimalli

henkinen kenttä on harmoninen, on hyvin vähän ja he toimivat harvoin johtamistehtävissä. Henkisen maailman aistivat useimmat kuitenkin alitajuntaisesti ainakin organisaatioiden pahanolontunteena. Tällöin on aina kyseessä organisaation liian mekaaninen tila, johon liittyy myös byrokratisoitumisen hirviö. Lisäksi olen huomannut, että harmonisen kentän ihmiset säteilevät ulospäin jonkinlaista henkistä vapautta ja että heistä näkyy, etteivät he ole "itsensä tai ympäristönsä vankeja".

Viittaisin kommunikaatiovaikeuksiin henkisen maailman tiedostavien ja pääasiassa mekaanisessa maailmassa kulkevien ihmisten välillä. Heidän kielensä ei ole sama ja "mekaanisen ihmisen" on erittäin vaikeaa ymmärtää monesti henkisen maailman näkökulmia. Kyseessä on suunnilleen sama ilmiö, kun tunne ja järki yrittävät kommunikoida keskenään. Tunnetusti sekään ei yleensä onnistu.

Erityisen selvästi näkyy vastuun aidon kokemisen ongelma molemmissa maailmoissa. Mekaanisen maailman ihmiset yrittävät ratkoa ongelmat yksityiskohtaisilla tehtävän, vastuun ja toimivallan kuvauksilla, kun taas henkisen maailman ihmiset tajuavat, että kyseessä on myös henkisen maailman ilmiö, jossa vastuut, toimivallat evoluutionkaltaisesti hioutuvat organisaatiossa ja aika ajoittain tapahtuvat kirjalliset kuvaukset ovat vain hetkellisiä mekaanisia tapahtumia. Kyseessä on suunnilleen samanlainen prosessi kuin perheen sisällä.

Vaikka edellä koko tekstissäni korostan henkisen maailman tärkeyttä tietenkään en tarkoita, että systeemi- ja mekaaninen maailma olisi suljettava pois, vaan että ne kulkevat käsi kädessä niin, että henkisellä maailmalla olisi ongelmia ratkaistaessa ohjaava ote. Suunnilleen siten kuin mielestäni tunteenkin olisi yksityisen ihmisen elämässä toimittava ajattelun kanssa.

Yrittämisen ilmiö, jonka kehitysvaiheet olen henkilökohtaisesti elänyt, kuuluu tietenkin omana osanaan henkisen maailman ilmiöihin. Palkattu henkilökunta ei tietenkään elä yrittäjän kanssa samassa henkisessä virityksessä. Minulle oli melkoinen ponnistus vetää omat yritykseni kellariverstaasta niiden nykyiseen tilaan. Mutta vielä suurempi ponnistus oli yritysten johtajuuden muutos matalaan profiiliin tai johtamiseen johtajilla sekä samalla tapahtunut henkisen maailman tiedostaminen ja näkeminen uudessa valossa.

Kirjoittajat:

Martti Lindqvist, sosiaalietiikan apul.prof., Helsingin yliopisto

Jussi Aro, seemiläisten kielten professori, Helsingin yliopisto

Eero Taivalsaari, päätoimittaja, Näköpiirilehti

Seppo Matinvesi, kouluttaja, Kuntoutussäätiö

Markku Rämö, päätoimittaja, Oma maa

Kai Savolainen, dosentti, kansanterveyslaitos, Helsingin yliopisto

Juha Jaatinen, runoilija

Ensio Miettinen, johtaja, Ensto Oy

AATELITTOMIEN SÄÄTYJEN ITSENÄISYYSPIIVÄN JUHLA
Säätötalossa 6.12.1982 klo 17.00

Ohjelma koostuu aikaisempaan tapaan musiikista, puheenvuoroista sekä lopuksi yhteisestä poloneesista ja vanhoista tansseista. Kuoro-osuus on tällä kertaa Ylioppilaskunnan laulajien. Pääpuheenvuoron käyttää professori Erkki Lähde, jonka juhlaesitelmän aiheena on metsä suomalaisen identiteetin taustalla.

Juhla liittyy siihen kampanjaan, jota tänä vuonna on entistä määrätietoisemmin käyty Säätytalon nostamiseksi arvoonsa ja muuttamiseksi kansalliseksi kulttuurikeskukseksi.

Juhlatunnelma edellyttää pukeutumista säädynmukaiseen pyhäpukuun. Kriittisen korkeakoulun toimisto ja Lippupalvelu myyvät etukäteen 25 mkn hintaisia pääsylippuja.